

ene Side Sagaen taler derfor, og paa den anden Naturforholdene ikke lægger Hindringer i Vejen. Langt mere tvivlsomt er det, om Eskimoerne, som Piers har søgt at vise, endog skulde have levet i Nova Scotia¹⁾. De Tværøkser og Harpunspidser,

¹⁾ Piers: Relics of the Stone Age in Nova Scotia. (Proceedings and Transactions of the Nova Scotian Institute of Science. Bd. IX. Halifax 1898.) S. 36 ff. — (Samme): Brief Account of the Micmac Indians and their Remains (Smst. Bd. XIII. 1912.) S. 110.

som han støtter sin Hypotese paa, synes efter Billederne at dømme nok saa meget at ligne Beothukernes, og Micmac-Indianerne skal selv hævde, at de har fordrevet Beothuk-Stammen fra Nova Scotia¹⁾. Her kan kun arkæologiske Undersøgelser bringe Lys, og forhaabentlig vil saadanne ogsaa inden al for lang Tid afgøre, om de virkelig, som det synes, var Eskimoer, hine Skrælinger, som de gamle Nordboer traf ved St. Lawrence River's Munding.

¹⁾ Howley: l. c., S. 247 f. Jf. Tavle VIII, XVIII, XXIV.

Russisk Turkestan

(Vest-Turkestan).

Af Professor Ole Olufsen.

(Sluttet).

Kvægavlen er som før bemærket noget, der særlig hører Nomaderne til. Men ogsaa de fast bosatte Bønder i Oaserne holder noget Kvæg, mindst i By-Oaserne og mest i Landsby-Oaserne, Kischlakerne, og af de sidste især i dem, der ligger i Bjærgdalene, hvor Befolkningen mest er Halvnomader, idet mange af Mændene i Kischlakerne lever Sommeren igennem sammen med deres Kvægdrift oppe paa de høje Græsgange, hvor Fugtigheden fra Gletsjere trods Sommerens Tørke. I Bjærgene i Alai, i Vestpamirs Dale, i Bjærgene omkring Taschkent etc. møder man enormt store Kvægdrifter, og der kunde trives langt flere under bedre ordnede Forhold end de hidtidige, hvor f. Eks. ikke særlig store Kirgiserhorder disponerer over Græsarealer saa store som europæiske Riger. For selve Turkestans Vedkommende er Kvægcentret i Distriktet Sir Darja, hvor der lever 79 % af samtlige Turkestans Nomader. Hvor meget Kvæg, der er, er vanskeligt at afgøre, idet det som Følge af, at Nomader ikke samler Vinterfoder, er meget vekslende. Nomadernes Kvæg gaar ude hele Aaret, hvoraf Følgen er, at der i strænge Vintre dør en Mængde. En Nomade, der et Aar har 5000 Faar og Geder, kan det næste Aar være bragt ned til 500. Desuden er i de senere Aar mange Nomader gaaet over til at blive bosiddende og driver Agerbrug, hvilket dog i Reglen ikke formindsker deres Interesse for Kvægavlen. Naar dette sker, samler de ligesom de bosiddende Bønder Foder til Vinteren, hvilket gør Kvægbestanden mere stabil. Som et Skøn antages det, at der i Turkestan paa 100 Indbyggere kommer 25 Heste, 33 Stk Hornkvæg, 255 Faar og Geder. 20 Kameler og 40 Æsler. Naar hertil føjes Yakoksen, der holdes af Kirgiserne i Pamir, har vi alle eksisterende Kvægracer i Turkestan.

Hestene tilhører 2 Racer, den turkomanniske fra Transkaspien og den kirgisiske. Den første er sjælden ren, men en Blanding af begge. Den første er bedst og lettest til Ridebrug, men den sidste er den mest haard-

føre og udholdende og egner sig godt til Lastdyr. Hornkvæget bruges af de fast bosiddende Folk mest som Arbejdsdyr. De giver, som Følge heraf kun lidt Mælk, og Kødet, der er sejt og tørt, nydes næsten ikke. Hos Nomaderne er Hornkvæget derimod Mælkdyr. Mælken nydes i udstrakt Maalestok baade i frisk og gæret Tilstand, desuden laver Nomaderne Smør ved at ryste Mælken i Blærer, og Ost i Form af runde haarde Kugler, som de tørrer i Solen paa et Lad af Grene. Der er næppe Tvivl om, at der ved en rationel Udnyttelse af de store Nomadehorders Mælk kunde faas et rigt Udbytte af baade Smør og Ost til Eksport. Hornkvæget er en mindre kirgisisk Race samt en Krydsning af denne og den indiske Zebu. Russerne har desuden indført hollandsk Kvæg til Turkestan. Yakoksen, der er et uundværligt Last- og Ridedyr i de vanskeligste Bjærgegne, giver en særdeles fortræffelig Mælk.

Yakoksen lever ikke, som tidligere Beretninger lyder paa, vild, men er et domesticeret Dyr. Den trives vel i den tynde Luft i de høje Bjærgegne og kan ikke leve i Lavlandene. Den er et haardført, meget godmodigt og nyttigt Dyr, der burde holdes i meget større Antal, end nu er Tilfældet. Da den under Marchen idelig udstøder en gryntende Lyd som Grisen, kaldes den ogsaa Gryntoksen. Den har Manke paa Forkroppen og Hestehale. Halen bruges til Ophængning paa hellige Grave til Tegn paa, at en Profet hviler der.

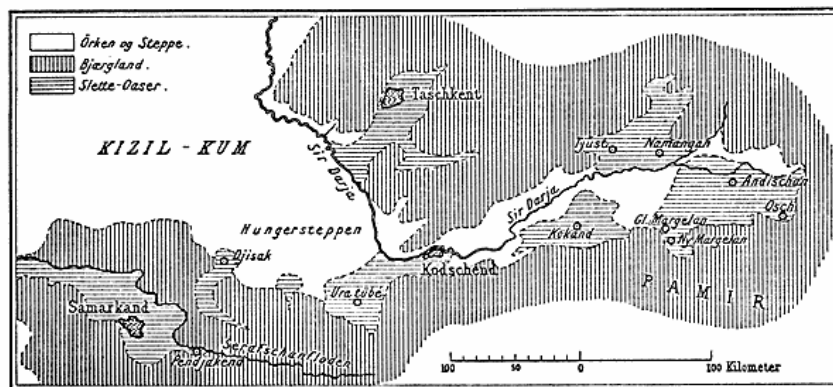
Faareavlen er den vigtigste Gren af Kvægavlen. Med denne beskæftiger Nomaderne sig fortrinnsvis. Det er ikke ualmindeligt, at en Kirgiser ejer 20.000 Faar. De fedthalede Faar er de almindeligste, de er haardføre og taaler godt de stejle Temperaturovergange. I Sir Darja-Distriktet har man gjort Forsøg med en Krydsning af Fedthalen og Merinofaaret for Uldens Skyld. Før Krigen kunde man købe et godt Slagtefaar for 3—5 Rubler. Faarekød og Høsekød er de væsentligste Kødretter, der nydes i Turkestan. Svin holdes ikke, da Svinekød er

Haram, d. v. s. forbudt Spise hos Muhammedanerne. I Parentes bemærket er det næsten umuligt at faa de Indfødte til at spise Konserver, da de frygter for, at der er blandet Svinefedt i dem.

Karakulfaaret, der oprindeligt stammer fra Bokhara og har det smukke krøllede, sortglinsende Skind, der i Evropa gaar under Navnet Persian, er ogsaa indført i Turkestan. De fineste Skind bruges af rige Folk i Khiva til deres høje Pelshuer. En almindelig Pris for en saadan var før Krigen 300 Rubler. De fleste Skind bruges i Rusland til Pelse, Kaaber og Pelshuer og er fænomenal kostbare, Geder findes i Masse hos Nomaderne og i flere Racer. De holdes mest for Uldens, Skindets og Mælkens Skyld. Kødet nydes kun i Mangel af bedre.

Kamelene er et Dyr, man møder overalt, saa snart man har sat Foden Øst for det kaspiske Hav. I tidligere Dage, da alt maatte besorges pr. Karavane, spillede den naturligvis en større Rolle end nu, da Jærnbanerne er indførte, men den er stadig et uundværligt Dyr for Lokal-Trafikken igennem Ørkener og Stepper og særlig for Handelen fra Øst-Turkestan, Kina, Afghanistan og Persien. De talrige Karavaner fra disse Egne tæller hver Hundreder af Kameler. Dromedaren holdes ogsaa i Turkestan, men kun i mindre Antal. Kamelene som bekendt et lidet kræsnt Dyr og let at holde med Foder; det

skaffer den sig i Reglen selv paa Marchen. Den er meget ømfintlig for Kulde og Fugtighed og maa om Vinteren dækkes til med Filt, ligesom der maa sørges for Vinterfoder til den. Den bærer let sine 600 Pund og de stærkeste 800 Pund. Nomaderne anvender stor Omhu paa Opdrætning af Kameler, de drikker deres Mælk i gæret Tilstand ligesom Hoppemælken. Den hældes i Læderposer og anbringes paa Nomadens Sæddel. Og sjælden foretager en Kirgiser et længere Ridt uden at have den gærede Drik, der ogsaa kan bestaa af Faare- eller Gedemælk og kaldes Kumysch, med sig. Den har en syrlig Smag og skal være meget sund, men tillige noget berusende. Mange Evropæere, der kommer hertil, synes godt om den og nyder den til Stadighed. Kamelkød spises af Nomaderne ligesom Hestekød, der ogsaa sælges i Oaserne, men det er dog kun de fattigste, der tager til Takke hermed. Derimod spiller Kamelulden en stor Rolle. Nomaderne væver særdeles solidt og varmt Uldtøj af den, hvilket dog ikke egner sig til europæisk Brug. Desuden anvendes den til Filttæpper og vævede Tæpper. Nomaderne klæder sig mest i Uld og Skind.

Hovedoversigt over Turkestans Slette-Oasers Udstrækning.

Som Følge af den store Faare-, Gede- og Kamelavl er Uld, og hvad der forfærdiges heraf, en overordentlig vigtig Artikel saa vel som Skind. Der eksporteres store Mængder af begge Varer især til Amerika og Frankrig, men der findes ingen ordentlig Statistik herover at støtte sig til. Faarene klippes Foraar og Efteraar, og før Klippingen jages de ud i en Flod, for at Ulden kan renses. For Uldeksporten har Russerne lagt stor Interesse for Dagen; der er saaledes oprettet Uldvaskerier i Tschimkent, Namangan, Kokand og Samarkand, og der gøres meget for at udvide Faareavl.

De to vigtigste og væsentligste indfødte Produkter af Ulden er Filt og Tæpper. De produceres i betydelig Mængde, og hvad maaske ikke alle ved, er Verdens bedste Produkt i sin Art. Filtten er uundværlig for Nomaderne, da de bruger den til at dække deres runde af et sammenslaeligt Træstel lavede Telte med. Hertil kræves gennemsnitlig 10 store Flager Filt. Jorden inde i Teltet dækkes med Filt omkring Baalet, og ovenpaa Filtten lægges de vævede Tæpper eller hos de mindre

bemidlede mønstrede Filttæpper. Saavel Filt som vævede Tæpper laves af Kvinderne. Filtten forfærdiges i mindre Stykker og meget store Flager og i flere forskellige Tykkelser. Den er hvid eller graa, men farves ogsaa rød og blaa. Desuden forfærdiges den i afskaarne Tæpper,

hvor der er indpresset forskellig farvede Mønstre, der ofte er meget smukke. Disse er beregnede paa at bruges som Gulvtæpper i Telte og Huse ligesom de vævede. Med Filttæpper dækker Oasebeboerne deres Lergulve og bruger dem som Underlag paa Sovestederne. Sovestederne er ellers det bare Lergulv med en Straamaatte over og der over atter Filttæpper, vævede Tæpper, Vattæpper af Silke eller Bomuld, eftersom man har Evne. Filtten anvendes til Underlag for Sadlen, Paksadlen, til Dække i Kulden over Kameler og Heste, og desuden bruges den i udstrakt Maalestok til Indsyning af Kasser og Vareballer, der transporteres pr. Karavane. Det er altsaa en Artikel, der anvendes store Mængder af, hvorfor den produceres i store Kvantiteter.

Herefter kommer de vævede Tæpper, som ogsaa er en Nomadeindustri, og om disse hersker der som Regel i europæiske Handelskredse meget forvirrede Begreber, som jeg her i al Korthed skal søge at klare. Russisk Mellem- og Centralasien er et decideret Tæppeindustri-land. Tæpperne herfra og fra Persien er Verdens bedste. De bedste Tæpper i russisk Asien præsterer Turkoman-

nerne i Transkaspien. Der er for det første de saakaldte Tschekinsertæpper (efter Stammen Tschekins). De er i Reglen smaa, 2—3 Alen, har meget kort Luv og er næsten uopslidelige. Større Eksemplarer paa 4—5 Alen findes nu og da, men laves mest kun paa Bestilling. De var før Krigen meget kostbare og er nu fænomenal dyre, 100—200 Kr. pr. Kv.-Alen i Evropa. De findes undertiden indvævede med Silkemønstre i Ulden. Hovedstabelplads for disse Tæpper er i Merv Oasen ved den transkaspiske Jærnbane. I Henseende til sin Vævning og Holdbarhed er de Verdens bedste Uldtæpper. Som Nr. 2 i Finhed, men ligesaa holdbare, kommer Yomut-tæpperne (efter Turkomannerstammen Yomut i Transkaspien). Luven er noget længere end paa Tschekinernes. De laves i Reglen kun i Størrelsen 4—5, 3—5 eller 3—4 Alen og er som Tschekinernes overmaade kostbare, men ogsaa næsten uforgængelige.

Som Nr. 3 i Rækken kommer de saakaldte Bokhara-Tæpper, der væves af de usbegiske Nomader. Sammen med de to førstnævnte, der forøvrigt meget sjældent kommer her til Landet, kaldes de her ofte Bokhara-Tæpper, hvilket er ganske fejlagtigt, blandt andet ogsaa af den Grund, at Forskellen imellem de 2 første og Nr. 3 er ganske enorm. Bokhara-Tæpperne er kommet ret almindelig hertil i dette Aarhundrede. De har en middelt kort Luv som Yomuternes, men Ulden og Vævningen staa langt tilbage for de sidstes. De er i Reglen mørkerøde i Bundfarven og har geometriske Mønstre i sort, gult eller gulbrunt. De gode Eksemplarer er dog, hvad Holdbarhed angaar, langt at foretrække for europæiske Tæpper og udholder meget vel en Generations Slid. De koster kun $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{6}$ af Prisen for Yomuternes.

Som Nr. 4 i Rækken kommer Kirgisier-Tæpperne. De har ret lang Luv, ofte næsten som Smyrna-Tæpperne. Ulden er daarliger baade rensat og spundet end i de førstnævnte, og de er desuden grovere og løsere i Vævningen end disse. Bundfarven er i Reglen blaa med røde Mønstre, nu og da er der blandet hvide og grønne Farver i Mønstrene. Hvad Holdbarhed angaar, stiller de sig lige med gode Smyrna-Tæpper. Til alle de nævnte Sorter af Tæpper brugtes oprindeligt til Farvningen kun Plante-farver, der som bekendt er ægte og saa gode, at Tæpperne kunde ligge aarevis i den brændende Sol, uden at Farverne blegnede af Betydning. Disse Farver bruges vel endnu, men der anvendes ogsaa i vore Dage Anilin-farver. Man maa derfor ved Køb af nye Tæpper tage sig i Vare i saa Henseende, da begge Slags Farver paa nye Tæpper ser ens ud. Beviset for, om det er den ene eller anden Farve, faas ved at fugte et Lømmetørklæde med lidt Salmiakspiritus. Man stryger det fugtige Klæde hen over Tæppet. Er det Anilin, sidder Farverne paa Lømmetørklædet, i modsat Fald ikke. De anilinfarvede Tæpper har ikke megen Værdi.

Medens vi er ved Tæpper, vil jeg med det samme omtale endnu et Par Arter fra Centralasien, uagtet de ikke kommer Turkestan ved, nemlig de afghanske og de kaschgarske. Af de første kommer der ikke saa faa til Evropa fra Afghanistan over Indien. De ligner meget de bokharske, men er mørkere i Farverne, mere brunsorte end røde. Ulden i dem er slettere end den bokhar-

ske, de er løsere vævede og holder næppe halvt saa længe som disse. De sælges ofte under Navn af Bokhara-Tæpper, med hvilke de overfor ikke Kendere har en skuffende Lighed, men ser man begge Arter sammen, vil man hurtigt være klar over, at de afghanske kun er halvt saa saa gode som de bokharske. I Øst-Turkestan eller i Kaschgarien (efter Hovedbyen Kaschgar), der staaer under Kina, men iøvrigt væsentlig har den samme Befolkning og Kultur som russisk Turkestan, forfærdiges en betydelig Mængde Tæpper, som det nok kan betale sig at indføre til Evropa, da de kan købes meget billigt. De minder meget om Smyrna-Tæpper, laves baade i Uld og Silke, er meget straalende, hvad Farven angaar, som Regel farvede med Anilin, ikke holdbare, men som før nævnt overordentlig billige. Silketæpperne har lang Luv, er løst vævede, straalere i alle Regnbuens Farver og har intet Slægtskab med de herlige fine Silketæpper fra Persien, der ofte er rene Vidundere af Vævning, men saa fænomenal kostbare, at man aldrig ser de bedre Arter her i Norden. Da jeg i 1899 rejste i Persien, vilde jeg gærne have bragt et saadant Silketæppe med hjem, men selv de mindste af de bedste Sorter oversteg mine finansielle Evner. Af de sletteste ses nu og da ogsaa her enkelte Eksemplarer, men de fleste har næppe set Persien. Især med persiske Tæpper, der i Mønstrene ofte minder om europæiske, hvad de centralasiatiske aldrig gør, drives en god Del Humbug, maaske ofte ufrivillig, men ogsaa de russisk-asiatiske er Genstand nu for Efterligning. Jeg har saaledes set enkelte Efterligninger endog af de fineste Tschekinsertæpper, der var saa godt imiterede i Farver og Mønstre, at en overfladisk Kender absolut vilde gaa i Vandet. Medens de ægte holder igennem flere Generationer, vil et saadant være afbleget og opslidt i faa Aar.

Af andre Husdyr end de førstnævnte spiller Æslet en stor Rolle. Det er mindst ligesaa vigtigt for Oasebeboerne som Kamelen for Nomaderne. Selv den fattigste Mand, der ligesaa nødig bevæger sig til Fods som den rige, har et Æsel. Der findes to Arter, en større graa eller hvid og en mindre, som ligner den sydevropæiske. Den første er sjældnere, den sidste findes i tallose Masser i Oaserne. De slæber Brænde, Korn, Hø, Mælk i smaa Lerkrukker og Trækul til Byen, bruges til Ride-dyr, ofte ser man Mand, Kone og Barn ride paa ét Æsel, der ikke er stort større end vor danske, graa Hund og er i det hele et overordentligt nyttigt Dyr, der desuden er haardført og nøjsomt. Langt udenfor Oaserne kan det imidlertid vanskeligt anvendes, da Mangel paa regelmæssig Vanding og Flodovergangene, hvor Strømmen i Reglen er for stærk, sætter Grænser for dets Brugbarhed. Velhavende Indfødte bruger nødig et Æsel til Ridedyr. Her maa Hesten træde til.

Af andre Husdyr kan vi nævne Hundene, der findes i Mængder i Oaserne, der er foragtede af de Indfødte og ligesom i andre muhammedanske Byer driver om i Flokke paa Begravelsespladser og i Ruiner, hvorfor de nu og da foretager en Razzia i Slagternes Boder eller andre Steder, hvor de maatte kunde finde noget spiseligt. Hos Nomaderne har Hundene en anden Stilling. De behandles ikke med nogen særlig Kærlighed som vor

Hunde, men fører dog en taalelig Tilyværelse i Tellejrene. Grunden hertil er, at den er uundværlig for Nomaderne til Vogtning af Hjorderne og Tellejrene og til Forsvar mod Ulve og Pantere, der i Bjærgene ikke sjælden angriber Kvæget. Kirgiserne har to Racer, en myndeagtig mindre Hund og en større langhaaret, der ligner en lille St. Bernhardshund. Begge er overordentlig vagtsomme, og den sidste meget bidsk. For en Evropæer er det umuligt at ride ind i en Kirgiserlejr uden Beboernes Mellemkomst. Man maa pænt holde et Stykke udenfor, indtil Kirgiserne har faaet Hundene samlet sammen, da ellers de Fremmede vilde blive skambidte. Naar man nærmer sig en saadan Lejr og iøvrigt bliver vel modtaget, farer Kvinder, Børn og Mænd ud for at fange Hundene og holde dem fast, hvilket de gør ved at sætte sig ovenpaa dem, og endda kniber det ofte med at holde de rasende Dyr i Ave. Hænder det, at Bæsterne slipper løs, farer de med et højt Hop lige op i Hestenes Struber.

Oasebeboerne holder en Del Høns, det er en lille Race, der lægger smaa Æg. Det er det eneste Fjerkræ, der holdes. Ænder og Gæs kendes ikke i tæmmed Tilstand. Katte, en Art Angora, findes i mindre Antal.

Af Vildt lever der en ikke ringe Del i Turkestan, og dette holder naturligvis til i Stepperne og paa Bjærgene. Det maa dog siges, at Landet ikke er saa vildtrigt, at Jagten kan blive nogen Næringsvej. Men for Nomaderne spiller Jagten en Rolle som Bierhverv, og især Kirgiserne er store Yndere af Jagten. Imidlertid har Russerne sat en lille Klemme paa Nomadernes Lyster i saa Henseende, idet det er dem forbudt at eje andre Skydevaaben end de gamle originale Luntebøsser. Desuden kniber det ofte for dem at faa Krudt; i Stedet for Hagl eller Kugle bruger de oftest Smaasten. Dette Forbud er ikke udstedt af Hensyn til Jagten, men for at forebygge Revolter. Af Hensyn til Vildtet maa Forbudet siges at være vel anbragt, da Nomaderne, hvis de kom i Besiddelse af moderne Vaaben og Ammunition, vilde skyde alt ned for Fode. Trods de simple Skydevaaben nedlægger Nomaderne dog adskilligt Vildt. En Kirgiser er sejt og udholdende, han rider og gaar dagvis efter et Stykke Vildt og fyrer ikke sit kostbare Skud af, før han er ganske sikker paa at ramme.

Pelsvildtet, der findes i Bjærgene, er som Handelsvare ikke nogen stor Artikel. Der findes en Del Bjørne, baade den graa og den brune, men de er begge smaa, og Skindene er ikke særlig meget værd. De lever i ret betydelig Mængde især i Pamir og Bjærgene Nord herfor. Endvidere træffer man nu og da den isabellafarvede tibetanske Bjørn, der heller ikke bliver ret stor, men dens Skind er bedre end de to førstnævnte. Den er en meget snedig Herre, der er vanskelig at komme paa Skud. Jeg har sammen med Kirgiserne jaget den adskillige Gange, men det lykkedes den altid ved sine kloge Manøvrer imellem Klippeblokkene at undgaa os. Ulve findes talrigt i Bjærgene, og om Vinteren ligeledes paa Sletterne. Om Vinteren kan man i Bjærgpasserne se store Flokke af dem, der ofte kan være farlige at møde, naar man ikke er mandstærk nok. Især i Pamir er der en Mængde af dem. Den Art, der findes her, er en

Race med lange Øren, der ligner komplet de gulgraa Hunde, man træffer i Oaserne. Skindet af den er meget yndet af de Indfødte til Brug for deres Sovesteder, da det skal beskytte mod Gigt og Rheumatisme. Vi brugte det meget til Sovetæpper paa mine Ekspeditioner i Centralasien og fandt det, ligesom de Indfødte, udmærket. Et Dyr, hvis Skind sikkert vil have Værdi som Eksportvare til Evropa, er Bjærgpanteren. Den er næsten hvid om Vinteren og dækket med sorte Pletter, ligner en lille Tiger, men har en umaadelig lang Hale, der ofte er et godt Stykke længere end Kroppen. Den er ret langhaaret, og Skindene er meget smukke. Kirgiserne skyder aarlig en Del baade i Pamir og i Bjærgene Nord for Ferghana. Den angriber som Regel ikke Mennesker, før de jager den. Lossen lever ligeledes i alle Bjærgene, men er dog ret sjælden at træffe. Dens Skind er imidlertid i Evropa særdeles kostbart. Ræve findes paa sine Steder f. Eks. i Vest-Pamir, i Alai og de turkestanke Bjærgene meget talrigt. Det er en lille graaligrød Race med en smuk, overordentlig tyk og busket Hale. Skindet er meget fint, overgaar langt vore Ræves, og er forholdsvis værdifuldt. Hos Bjærgboerne kan man ofte hos en enkelt Jæger bestille et Par Hundrede Stykker. Paa visse Steder, især paa de om Sommeren græsrigge Højsletter, og da særlig paa Alaisteppe Nord for Pamir findes talrige Murmeldyr. De har gulbrunt Skind og bliver af Størrelse som en lille Ræv. De stinker ulideligt, saa Skindene maa gennemgaa en Præparation, før de kan bruges til Pelsværk. Naar Græsset grønnes om Foraaret, kan man ofte se Tusinder af dem sidde udenfor deres Huller, fra hvilke de ikke fjærner sig ret langt. En eller flere Vagtposter har de altid udstillet, og naar der høres en Lyd, eller der menes at være Fare paa Færde, giver Vagterne et pibende Fløjt fra sig, som besvares af dem alle, og hele Vrimslen forsvinder ned i Hullerne. Paa en Maade er de lette at skyde og paa en Maade ikke. Med Forsigtighed, ved at krybe paa Maven hen ad Græsset, kan man ofte komme ret tæt ind til dem, men er Skuddet ikke absolut dødbringende, forsvinder de saarede Dyr ned i deres dybe Huller. Mange Steder er Sletterne i den Grad underminerede af Murmeldyrene, at man maa udvise stor Forsigtighed ved Passagen af dem. Maaren træffer man hist og her ved Floderne og Søerne i Bjærgene; ligeledes findes Ilderen og Lækatten i ret stort Antal.

Til Pelsdyrene kan paa en Maade ogsaa regnes de to store Faarearter i Pamir: Ovis Polien og Kijiken. Den første bliver af Størrelse som en lille norsk Hest og har store snoede Horn som en Vædder. Et Par Horn er ofte alt, hvad en Mand kan løfte. De kastes hvert Aar, og man kan samle dem paa sine Steder i hele Læs. Hornene bruges af de Indfødte til at pryde Helgengrave og hellige Steder med. Der er imidlertid næppe Tvivl om, at baade disse og Kijikhornene kunde afgive en Eksportartikel, og en saadan var ogsaa i sin Tid paabegyndt, men det førte til, at Kirgiserne jagede Dyrene i alt for stor Maalestok, saa der blev Fare for Udryddelsen af disse smukke og nyttige Dyr, hvorfor Russerne forbød Eksperten. Kødets, som jeg ofte selv har nydt, er ikke velsmagende, det smager noget sødladent, men Kirgiserne

og Bjærgbeboerne spiser det. Kijiken er meget mindre end Ovis Polien og har lange tilbagebøjede Horn. Skindene af begge, der har en meget lang og tæt Uld om Vinteren, bruges meget af Nomaderne til Vinterpelse — i de højere Bjærgegne er Pelse nødvendige baade Sommer og Vinter — og til Sovetæpper, da de er overordentlig varme. Begge disse Faarearter er meget sky og vanskelige at faa Skud paa, de lever ved Foden af Gletsjerne og den evige Sne, hvor Vandet siver ned ad Bjærgskraaningerne og vedligeholder Vegetationen.

Folk, der agter at købe Pelsværk i Turkestan, maa være opmærksomme paa, at de Indfødte af Rovdyrskindene altid skærer Kløerne bort og rykker Tænderne ud. Disse er meget eftertragtede som Amuletter. Saadanne maltrakterede Skind er jo ikke meget værd i Evropa, og man maa derfor gøre bestemt Aftale med de indfødte Jægere om, at de nævnte Dele ikke tages af Skindene.

Efter denne Forklaring vilde man maaske sige: ja, der er dog alligevel en god Del Vildt i Turkestan. Men man maa vel erindre sig, at Afstandene er saa store og Samfærdselsmidlerne saa daarlige i Forhold til Evropas, at dette danner en stor Hindring for Eksport i større Stil. Naar f. Eks. Panterskindene skal hentes i Skagen, Rævene i Paris, Bjørnen i Florens etc., og der imellem disse Punkter kun findes uvejsomme Egne, der maa passeres til Hest, oftest med Karavane, der ikke er billig at underholde, vil man forstaa, at Handel i større Stil med disse Varer vanskelig betaler sig. Men den kan drives som Biforretning sammen med andre.

De vigtigste Pelsvarer fra disse Egne, og hvorpaa en Eksport kan grundes, er de smukke Lamme- og Faarekind.

Foruden det førnævnte Vildt kan endnu nævnes Haren, en lille Art, der ikke er meget bevendt og ikke spises af de Indfødte og Sjakalen, en slem Fredsforstyrrelse omkring Kischlakkerne om Vinteren. Maaske burde ogsaa her nævnes den bengalske Kongetiger, der af og til ses ved hele Amu Darjas Løb til Khiva og Aralsøen.

Af Fuglevildt skal nævnes Trappæs, forskellige Arter Gæs og Ænder, Bekkasiner, Stylteløbere foruden en Del Fugle, der ikke vedkommer Økonomien direkte.

I et Land, der har saa mange Floder og Søer som Turkestan, ja de sidste er næsten udelukkende Bjærgsøer, maa der selvfølgelig være Fisk, og det er der ogsaa, men Fiskeri i større Stil, der særlig gælder Støren, drives ikke paa andre Steder end ved Sir Darjas Munding og ved Amu Darjas nedre Løb. Foruden Støren fiskes tillige Karper og Maller af betydelige Størrelser. I næsten alle Floder findes Foreller, og mange Bjærgsøer er ligefrem stoppende fulde af store Karper. De Indfødte spiser imidlertid som Regel ikke Fisk, og da Russerne har haft nok andet at tage Vare, har Fiskeriet indskrænket sig til Storfiskeriet, særlig for Kaviarens Skyld paa de førnævnte Steder. Floderne i Turkestan, med Undtagelse af Sir Darja, er saa stride i deres Løb, at de ikke kan befares med Baade; naar man ikke kan ride over dem, maa man sætte over paa oppustede Huder eller Flaader af saadanne. Det er ikke mange Indfødte, der har set en Baad, og Søerne menes at være fulde af alle mulige Uhyrer: Havmænd og Havfruer, Søkameler etc. Jeg skal

saaledes nævne, at min 2. Pamir-Ekspeditionens transportable Baad var den første, der sejlede paa Pamir-Søerne, og til Dato forlyder der intet om, at Søfiskeriet iøvrigt er taget op, uagtet Fiskene kunde afgive en behagelig Afveksiing i Spisevarerne. Men Grunden hertil er ogsaa en anden, nemlig den, at Fisken vanskelig lader sig transportere under den lange Sommers Varme. Dog er det sikkert ogsaa Mangel paa Initiativ og Energi, der til Dato har gjort, at Ferskvandsfiskeriet ikke udnyttes mere, end det gør.

Foruden de Produkter vi alt har nævnt, er der ingen Tvivl om, at Turkestans Jord baade i Bjærgene og paa Sletterne gemmer adskillige Rigdomme i sit Skød i Form af Mineralier og Metaller etc. Vi har ganske vist i den Henseende ikke meget at holde os til udover spredte Fund, og da der ikke paa ret mange Steder er sat systematiske Undersøgelser i Gang, er det vanskeligt at sige, om det betaler sig at eksploitere Produkterne.

I Pamir, hvoraf den beboede vestlige Del hører under Bokhara, har vi fundet Prøver af næsten alle tænkelige Metaller, men derfra at slutte, at en Eksploitation af dem vil forrente sig, gaar næppe an. Desuden er Transportforholdene, der udelukkende beror paa Sommerkaravanerne, meget vanskelige og kostbare. Om Vinteren er Passagererne de fleste Steder i hvert Fald for større Transporters Vedkommende ufremkommelige paa Grund af Sne, og om Foraaret gør Laviner, Bjærg- og Sneskred Forholdene endnu værre. Men foruden Pamir er der Bjærgene nok rundt om Turkestan og i dets umiddelbare Nærhed.

For at begynde med det dyreste Metal, kan vi nævne, at Landet har mange guldførende Floder, men man har dog ikke meget Haab om større Rigdomme af Guld. Fra gammel Tid har der været drevet og drives stadig endnu Guldvaskeri ved Floden Kizil-su i Alai og ved Surchab i Karategin. Disse Vaskerier tilhører Emiren af Bokhara, og skal efter Sigende et Aar have bragt en Indtægt af 1,400,000 Rubler. I Nærheden af Byen Baldschuan i de sydbokharske Bjærgene har to russiske Brødre, som jeg i sin Tid talte med i Bokharas Residensby, sat en Guldmindrift i Gang. Denne Guldmine drives stadig, saa den maa formodentlig betale sig. Ud over disse to Forsøg er der intet ordentligt gjort for Guldminevirksomheden. Jærn forekommer i Bjærgene Karatau og Bly i Bjærgene Kara Mazar (den sorte Grav) ca. 40 km fra Khodschend. Blyet indeholder her lidt Sølv. I Distriktet Samarkand findes Bly forskellige Steder. Kobber træffer man bl. a. Steder i tynde Lag, men med stort Metalindhold i Guvernementet Sir Darja, men det findes tillige mange andre Steder, uden at det dog eksploiteres i nogen betydelig Grad. Distriktet Skobelef (Ny Margelan) har Kobber, der indeholder Vanadium, Thorium og Radium. Vanadium er nylig opdaget i Vest-Ferghana tæt ved Stationen Melnikowo. Syd for Samarkand er der opdaget store Stensaltlejer, men Manglen paa Brønde og Kommunikationsmidler har hidtil hindret Eksploitationen. Salt faar man i russisk Asien iøvrigt fra Søerne i Transkaspien. Tæt ved Khodschend findes baade Salt og Gipslejer, og Syd for Stationen Fedschenko ca. 40 km fra Andischan findes smukke Marmorlejer. I Ferghana blev der i 1891

paa en Flade af 26 ha udført to Boringer efter Petroleum, som gav godt Udbytte, og disse er vistnok i Gang endnu. Ogsaa i Samarkand-Distriktet er der opdaget Petroleumsløjer. Ca 40 km Syd for Kokand findes Petroleum og Svovl. For Bearbejdelsen af Svovlet er der oprettet en Fabrik. Ogsaa i Distriktet Samarkand findes Svovllejer. Paa begge Sider af Floden Naryn findes ligeledes Petroleum. Den sidste indeholder 20% let Benzol, 5% tung Benzol, 6% alm. Lampeolie og 46% Residuum. Det menes imidlertid ikke, at Lejerne er ret store, uden at man dog har gjort noget for at faa det rigtigt undersøgt.

For et saa brændselsfattigt Land som russisk Asien er Opdagelsen af Kullejer selvfølgelig af uhyre Vigtighed. Kul er opdaget adskillige Steder, men der er heller ikke i den Henseende gjort noget væsentligt for Eksploitation eller Eksploration. Af 12 Kullejer i Distriktet Samarkand er kun 4 i Virksomhed. Lagene har her en Mægtighed af 5 Meter, og der findes flere Lag over hinanden. I Sir Darja-Distriktet er der Kulgruber i Gang i Bjærgene Karatau, og ca. 40 km Syd for Khodschend findes Lejer af Anthracitkul. Ozokerit og Asfalt udvindes i Ferghana og forarbejdes i flere Fabriker. Grafit og Lapis lazuli findes i Distriktet Samarkand, men eksploiteres ikke.

Forinden jeg gaar over til nærmere Omtale af Befolkningen, deres Handel og Industri etc., vil jeg give en lille Oversigt over de enkelte Provinser.

Provinserne Sir Darja er opkaldt efter den vigtigste Flod, som løber igennem den. Denne kaldtes af Grækerne Jaxartes, af Asiaterne Sihun og i Avestaen Rangha. Sir Darja er den største Provins i Turkestan, omtrent $\frac{2}{3}$ af hele Generalguvernementet, dens Størrelse er omtrent som Danmark og Sverrig tilsammen. Paa den 44. Breddegrad maaler den ca. 1100 km fra Øst til Vest. Dens Overflade er meget heterogen og bestaar i store Træk af fire Arter: Ørken, Steppe, Oase og Bjærg. Den nordlige og vestlige Del bestaar mest af Sletter, der væsentlig er Ørkener, som slutter sig til Kizil Kum. Udstrakte Sumpe findes ved Sir Darjas nedre Løb og i dens Delta. Gravninger i Ørkenen Kizil Kums Sand har vist Ruiner af Byer og Landsbyer, der i sin Tid er bleven vandede ved Kanaler fra Sir Darja, og ligesom i Khiva ved Amu Darjas Munding har der ogsaa ved Sir Darjas eksisteret store Oaser, der skal være bleven ødelagt ved Khanatet Kokands Krige med Karakalpakerne. Hovedødelæggelsen skal være sket i Begyndelsen af det 19. Aarh., og man mener med Rette, at Irrigationen let vil kunne sættes i Stand igen i Distrikterne Kasalinsk og Perowsk.

En almindelig Skik i Krigene i disse Egne var at ødelægge hinandens Vandingskanaler, det værste Slag, der her kunde føres mod en Fjende.

I Østen har Sir Darja mange høje Bjærg, der hører til Tianschan-Systemet, og hvorfra de frugtbarørende Floder strømmer ned. Sir Darja er meget vandrig og flyder i sydvestlig Retning igennem Ferghana-Dælen. Her gør den desværre ingen videre direkte Nytte for Agerbruget, da den gennemstrømmer ørkenagtigt Land, og der findes derfor ingen Kanaler ud fra den. Den øvre Sir Darja fører for stor Vandmasse til, at man kan ride

over den, hvorfor der findes forskellige Færgesteder. Man kan flaaede Træ paa dens øvre Løb lige til Khodschend. Herfra styrter den sig i Strømhvirvler til Irdshar. Nedenfor denne er den et bredt, rask strømrende Vand med en Dybde af et Par Meter. Imellem Tschinas og Perowsk, en Afstand af ca. 650 km, løber Sir Darja imellem lave Bredder, som den oversvømmer ved Højvande, og som giver Anledning til mange Sumpe, der er dækkede med Rør og ofte strækker sig ca. 1 dansk Mil ind over Landet. Provinserne deles i Distrikterne Tschimkent, Turkestan og Taschkent, opkaldt efter Hovedbyerne. I Distriktet Tschimkent hæver Bjærgene sig ret højt, og Foraarsregnen er her rigeligere end paa Sletten. Store Strækninger er dækkede med Artemisia cina. Distriktet Turkestan er blevet mest bekendt ved den smukke Moské, som findes i Byen Turkestan. Moskéen hedder Hasret Khodscha Achmed Jasavi. Dens Bygning begyndtes i Aaret 1397 af Tamerlan og er oprejst som Monument over Scheik Achmed Jasavi, Grundlæggeren af Dscharia-Sekten, som døde 1120. Han er Kirgisernes Skyldpatron og en af de berømteste Hellige i Centralasien. Distriktet Taschkent indtager den sydlige Del af Provinserne og er glimrende vandet af Tschirtjek, men det er daarlig dræneret, hvoraf Følgen er mange Sumpe og Rørsampe. Distriktet er en decideret Frugtegn.

Provinserne eller Guvernementet Serafschan bestaar i Hovedsagen af et trekantet Dalstrøg, der strækker sig fra Øst til Vest, og hvis yderste Spids mod Øst ligger ved den øvre Serafschanflod. Mod Nord begrænses den af Ørkenen Kizil Kum, mod Øst af Ferghana og i Vest af Emiraterne Bokhara. I Syd begrænses den af de bokharske Provinser Karategin, Schar-i-sabbs og Karschi. Fra Øst til Vest har den en Udstrækning af ca. 400 km. Provinserne har Navn efter Floden Serafschan, der er dens Livsnerve. Serafschan betyder Guldstrøeren, hvilket muligvis kommer af, at den er guldførende, men kan ogsaa hentyde til dens frugtbarørende Egenskab, idet alle Oaser vandes fra den. Serafschan løber videre mod Vest og vander Bokhara-Oasen, og den har sikkert tidligere mundet ud i Amu Darja. Nu forsvinder den i Landet Vest for Bokhara, da dens Vand anvendes i stor Maalestok til Irrigationen. Paa sit første Løb paa ca. 200 km er den en rivende Bjærgstrøm imellem stejle Bjærgvægge. Den kan ikke besejles, men krydses af en Del uhyggelig primitive Broer. Ved Byen Pendjakent forlader den Bjærgene, vander den store Samarkand Oase, deler sig i to Arme, Ak Darja (hvide Flod) og Kara Darja (sorte Flod) ca. 8 km fra Samarkand. Disse to Arme forener sig atter ca. 20 km fra deres Skillepunkt og omslutter en meget frugtbar Ø, den saakaldte Miankal, der huser den tætteste Befolkning i Provinserne. Hver Plet Jord er her dyrket som en Have. Ligesom Nilen aflejrer Serafschan et Slam, der er meget frugtbar og vigtigt for Agerbruget. Serafschan-Landet har da ogsaa fra Arilds Tid været et udpræget Kulturland. Her laa det gamle Sogd eller Sogdiana med sin Hovedstad Miranda eller Maracanda. Serafschan-Dælen er i etnologisk Henseende interessant, idet der i den lever mindst 8 Folketammer: Tadsjiker, Usbeger, Persere, Jøder, Hinduer, Zigøjnere, Afghanere og Arabere, men det vil føre for vidt i denne Afhandling

at komme nærmere ind herpaa. Nu bestaar Provinsen af Distrikterne Katta-Kurgan (det store Fort), Samarkand og Pendjakant. Serafschan deles i Distrikterne Samar-kand, Djisak og Khodschend. En stor Del af Distriktet Samarkand bestaar af høje Bjerge. Dens vestlige Del danner en Enhed, vandet af Kanaler. Egnen om Katta-Kurgan er et Bomuldscentrum, medens Samarkand mere er Frugtby som Taschkent. Fra Samarkand gaar Køre-vej til Pendjakent, 65 km. Pendjakent er en interessant Tadsjikby, hvor mange gamle Fester, der har deres Oprindelse i Zarathustra Religionen (Zoroaster), afholdes.

Distriktet Djisak er det mindst befolkede i hele Guvernementet. Det bestaar væsentligst af Ørkener og Stepper. I Defilétet i Bjærgene Nuratau, der af de Indfødte kaldes Tamerlans Port findes den berømte arabiske Indskrift paa Klipperne, som beretter om de muselmanske Erobreres Bedrifter i 1425 og 1571. Her er tillige sat en russisk Indskrift med gyldne Bogstaver, der fortæller, at i 1895 gav Nikolaj II Ordre til at bygge en Jærnbane herover. I 1898 indviedes den. Distriktet Djisak er meget lidt vandet, da det ligger saa højt, at Korn kan trives uden Irrigation. Byen er som før nævnt yderst usund som Følge af Malaria og Rischta.

Distriktet Khodschend er for Størstedelen en næsten ørkenagtig Slette. Mod Vest er den irrigeret. Der findes her en Del russiske Landsbyer, hvor der dyrkes Bomuld og drives Silkeavl.

Provinsen Ferghana danner en Enhed for sig. Rundt om omgivet af høje Bjerge ligger den elipsoformede Dal, som før Russernes Ankomst var en Del af Khanatet Kokand. Navnet Ferghana er meget gammelt og findes allerede i de arabiske Manuskripter fra 8. og 9. Aarh. Kineserne kaldte den Feihan.

Befolkningens Fordeling efter Religionen, her er jo kun Tale om to Religioner: Islam og Kristendom, da Jødernes Antal er forsvindende i Forhold til de andre Religioners Folk, fordeler sig saaledes: I Provinsen Sir Darja 96%, i Serafschan 93%, og i Ferghana 99%. Muhammedanere, altsaa en overvældende Majoritet af Muhammedanere. I Henseende til Racer stiller Forholdet sig paa følgende Maade i Turkestans tre Provinser:

Racer (i Tusinder)

	Sir Darja	Serafschan	Ferghana
Russere	32	18	7
Tadsjiker og Galt-schaer	5	270	83
Sarter	98	21	502
Usbejer	151	614	264
Turkomanner	4	0	0
Kirgisere (Kara) og Karakalpaker	707	73	135

Som før omtalt aftager Nomadismen en Del i Turkestan, idet Kirgiserne efterhaanden slaar sig en Del paa Agerbrug. I Distriktet omkring Kasalinsk og Perowsk i Sir Darja er de endnu i Majoritet. I Distriktet Tschimkent er 17%, Nomader, i Distriktet Taschkent findes

meget faa, og i Provinsen Serafschan bor de mere i Bjærgene end paa Sletterne.

Den tætteste Befolkning findes i Distriktet Samarkand, hvor baade Oasen og selve Byen er meget store. Befolkningstallet i de større Byer stiller sig saaledes: Taschkent 272,000 (heraf er 147,000 Indfødte), Samarkand 90,000, Khodschend 40,000, Kokand 100,000, Gamle Marge-lan 46,000, Namangan 73,000, Andischan 47,000 og Osch 51,000. Bomuldsavlens har siden 1897 forøget flere Byers Indbyggerantal med 30-50%.

I mange Aar har der hersket fuldstændig Ro i Turkestan. Tyverier, Røveri, Overfald og Mord er egentlig sjældne Begivenheder. Om Vold mod Evropæere hører man meget sjælden Tale: det kan naturligvis hændes her som alle andre Steder, men man maa i al Almindelighed sige, at den indfødte Befolkning, hvad de Bosiddende angaar, ikke er brutal og forfalder sjældent til Voldsomheder. Under mine Ophold her har jeg oplevet Revolter, hvorunder adskillige Evropæere og Indfødte maatte lade Livet, men de russiske Myndigheder har i saa Fald altid vist sig Situationen voksen og hurtigt bragt Orden tilveje. Saadanne Revolter stod saa godt som altid i Forbindelse med Religionen og var arrangeret af de saakaldte Ischaner, hellige Mænd og Ledere af hemmelige Ordener indenfor Islam, der nu og da formaaede at ophidse visse Dele af Befolkningen mod Evropæerne, som de i deres Naivitet troede at kunne skaffe sig helt fra Halsen, saaledes at Landet blev rensat for de vantrø Gjaurer. Særlig fanatisk kan man ikke kalde Turkestans Befolkning, skønt Islam sidder ligesaa fast i dem som Muhammeds Religion andetsteds i Orienten. De fleste tilhører den sunnitiske Del af Islam og kun ganske faa Tadsjiker i Bjærgene er Schiiter ligesom Perserne, hvilke som bekendt tilhører de mest intolerante Muhammedanere. Fanatismens Centrum i russisk Centralasien er i Bokhara, og her maa man i Henseende til Religionen udvise ret stor Forsigtighed. I Turkestan kan Evropæere, navnlig udenfor Gudstjenesten, bese de fleste Moskées, der forøvrigt ikke betragtes som hellige, naar der ikke er Guds-tjeneste, Medresséer (Højskoler) og Hølgengrave etc. Og selv under den store Fredagsgudstjeneste (Muhammedanernes Søndag) kan Evropæere som Regel meget godt opholde sig i Moskéen, naar de holder sig stilfærdigt i Baggrunden. Er man bleven særlig godt introduceret hos højtstaende Gejstlige, f. Eks. som jeg var i de Aar, jeg rejste her, kan man overvære selv de største Fester i Moskéerne og endog fotografere, hvilket f. Eks. er aldeles utænkeligt i Persien, hvor man næppe kan kaste et Blik ind ad en Moské-Port uden at blive forulempet, og forøvrigt er det samme Tilfældet de fleste andre Steder i den muhammedanske Verden.

De mest fanatiske Muselmænd er de Bosiddende i Oaserne: Sarter, Tadsjiker og Usbejer, hvis Liv reguleres af Schariatet, Kirgisernomaderne er meget lidt under Schariatet. Hos dem hersker Sædvanens Ret, Adat, Kirgiserne er ganske blottede for Fanatisme, og skønt Muselmænd af Navn i Realiteten Hedninger.

De forskellige Racers Karakter er meget forskellig. En Evropæer behøver ikke at være længe i Turkestan før han ved første Øjekast ser, om han har med en Tad-

Tarantas-Station i Tschirtjek-Dalen.

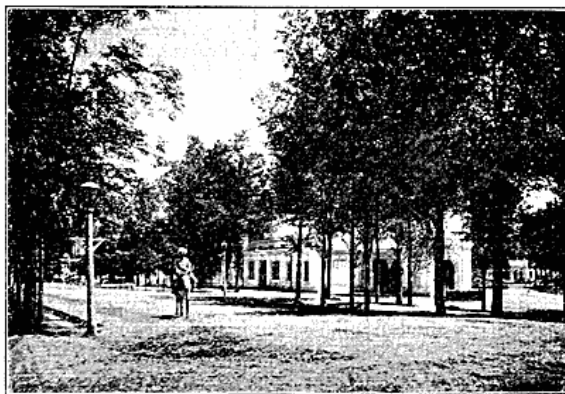
sjik eller en Sart eller Usbeg at gøre. Tadsjikens hele Apparition er elegantere og lyser mere af Kultur end Sarten og Usbegens, der i saa Henseende falder sammen. Tadsjiken er intelligent, snu, listig og intrigant, hans hele Stræben gaar ud paa at erhverve. Han er en snedig Handelsmand, overfor hvilken Evropæeren, der ofte benytter ham som Mægler, maa være paa sin Post. Gemytlighed og Spøg forstaaer han ikke. Sarten og Usbegen er mere ligetil, begge gemytlige og spøgefulde og i Bunden ærlige som de fleste originale Tyrkerstammer. Af Sarter og Usbeger har jeg haft mange aarevis i min Tjeneste og fundet dem behagelige at have med at gøre. De lader sig let disciplinere, og hertil maa vel nok bruges lidt skrappe Midler, end vi er vant til i Evropa, men mærker de, at man er retfærdig og upartisk overfor dem, gaar de i Døden for deres Herre. Tadsjiken er en Modsætning hertil, kom det til at gælde hans Pels, vilde han være den første til at hytte sit Skind. Jeg undgik saa vidt muligt at tage dem i min Tjeneste, og naar det ved visse Lejligheder ikke kunde undgaas, at der kom en Tadsjik med i Karavanen, var han ogsaa Mand for straks at bringe Uro og Misfornøjelse ind blandt Folkene. Han er en fuldblods intrigant Egoist. Her maa dog skelnes imellem Tadsjikerne paa Sletten og dem i Bjærgene. Ligesom de sidste er renere af Race, er de ogsaa renere i Sind, Karakter og Moral.

Kirgiserne er noget for sig. De er fra Arilds Tid Steppens frie Sønner og ikke vant til at lystre noget Overhoved. Brænder Jorden dem under Fødderne, flytter de bort til andre Egne. De anderkender egentlig ikke anden Regering end Familieoverhovedet. Hver Familie er et lille Rige for sig. De haarde Liv, som de selvfølgelig paa Grund af Vanens Magt nødigt bytter med en roligere Tilværelse, har gjort dem robuste paa Legeme og Sjæl. De fleste af dem, især Kara-Kirgiserne i Turkestan, hvoraf mange er rige Folk, er haarde Halse og forslagne Fyre, der ikke gaar af Vejen for hverken Mord, Overfald, Tyveri eller Røveri, naar det kan betale sig. Det har derfor kostet Russerne meget Bryderi at faa dem afvænnede med deres daarlige Tilbøjeligheder, og det er alene Frygten for Straf, der holder dem i Tømme. Imidlertid har den muhammedanske Religion, selv om den kun er en Formsag hos Kirgiserne, gjort saa meget, at Gæsteretten

respekteres. Er man Gæst hos en Kirgiser-Aksakal (Aksakal, belyder Hvidskæg, den Ældste) en Slags Sognefoged eller anden fremstaaende Kirgiser, kan man være sikker baade paa Liv og Gods. Men er man ikke det, og lejrer i Nærheden af Kirgiser-Kibitker (deres runde Filttelte, som egentlig kaldes Kara oj=sort Hus, fordi de er sværtede af Røgen fra Arnen) skulde det være mærkeligt, om Rapserier ikke hørte til Dagens Orden, hvis der ikke holdes god Vagt. De er udmærkede Karavanefolk og ganske utrolig udholdende og nøjsomme, men der skal en haard Haand til for at tøjle dem. Det udelukker ikke, at der ogsaa findes brave Kirgisere som imellem alle andre Folk, og forøvrigt er der ikke ringe Forskel paa de forskellige Stammer.

Den sædelige Moral staar ikke højt i Turkestan hverken blandt Evropæere eller Indfødte. Kønssygdomme og seksuelle Udskejelser er almindelige. Mindst eller maaske sjældent hos Kirgiserne, hvor Kønnene fra dens tidlige Ungdom dog lever meget frit indenfor deres egne Samfund, men med disse fristes Evropæerne som Regel ikke til at slutte intime Forhold som Følge af Kirgisernes Styghed og Svinagtighed. Oaseboernes Kvinder gaar altid med et tæt, sort Hesthaarsslør for Ansigtet, naar de færdes ude, derimod færdes Nomadernes Kvinder utilslørede ligesom de fleste Bjærgboeres. Som fast Regel for en Evropæer, der ønsker at staa sig godt med Muselmændene, gælder det ikke at blande sig i feminine eller religiøse Sager.

For en Kristen at blive Ven med Muhammedanerne, saaledes som vi Evropæere opfatter oprigtigt Venskab, lykkes aldrig. Her sætter den indbankede islamiske Tro stadig et dybt Skel. Man kan have dem i lang Tid i sin Tjeneste, gøre Forretninger med dem, de kan opføre sig mindst ligesaa hæderligt og trofast som danske f. Eks. men man bliver aldrig andet, end hvad man i bedste Tilfælde vil kalde Forretningsven med dem. Og man kan diskutere religiøse Sager med dem og faa dem til at indrømme at f. Eks. den kristne Religion dog staar langt højere end deres, og naar saa Diskussionen er færdig, forlader de en med de Ord: »Ja, men det er nu alligevel rigtigt, hvad der staar i Koranen«. Evropæeren er i det

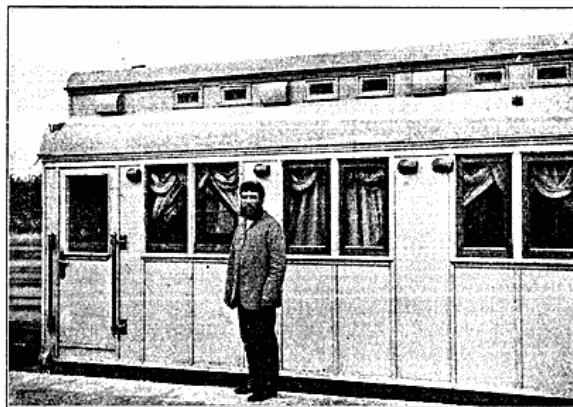
Konstantinpladsen i Russisk Taschkent.

hele for dem en Mand, de kan gøre Forretning med og dermed Basta. Ellers ser de os hellere over alle Bjærge.

At blive hvad man i Evropa kalder Husven hos en Muselmand, er utænkeligt baade som Følge af Religionen og Kvindernes særlige Stilling hos Muhammedanerne. Faar man Lov til at komme ind i de Indfødtes Huse, naar man ikke længere end i det saakaldte Mands-Værelse, og Kvinder ser man selvfølgelig intet til. Dog kan Penge, som overalt i Verden ogsaa her aabne Døre. Jeg skal imidlertid ikke komme nærmere ind herpaa, men henvise til min Afhandling i dette Tidsskrift: Behoelser og Behoeltesforhold i Bokhara, Khiva og Turkestan Bd. 17 S. 207.

Næppe nogetsteds paa Jorden finder man saa originale orientalske Byer med dertil hørende Liv og Færd som i Mellem- og Centralasien. Langt borte fra Havene og indespærret fra den øvrige Verden ved store Ørkener, Stepper og Bjærglande har alt her formet sig efter de Belingelser, de særegne lokale geografiske Forhold har stillet. Kun ved de langsomt gaaende Karavaner er der kommet frisk Pust nu og da i forskellige Henseender fra andre Egne, og dette har naturligvis øvet sin Virkning paa forskellige Detailler, men i Hovedsagen har Befolkningen været henvist til at forme det daglige Liv og dets Behov af, hvad der fandtes paa Stedet at skabe af. Og takket være den muhammedanske Religion med dens indbidte Konservatisme er alt i det væsentlige blevet ved det gamle trods Evropæernes Ankomst hertil og deres Bosættelse hist og her. Den, der i vore Dage gaar ind ad Bokharas og Khivas gamle Fæstningsporte, og ser det tilsyneladende forvirrede, maleriske og spraglede Liv udfolde sig i Gader, Basarer, paa Torve og ved Basarenes Damme, gør ikke noget galt i at forestille sig, at han er rykket 1000 Aar tilbage i Tiden. Og bliver han der i længere Tid og kender saa meget til Sprog og Religion, at han formaar at sætte sig ind i de Indfødtes Tankegang, vil han ydermere faa denne Tilbagerykning i Tiden bekræftet. Ingen af de nærmere ved Evropa liggende orientalske Byer kan i Originalitet maale sig med de to endnu indadtil uafhængige Riger, Khivas og Bokharas Byer, der er blottede for al evropæisk Paahæng. I Transkaspien og Turkestan er Forholdet i saa Henseende blevet noget anderledes. I disse to Landsdele, der nu i mange Aar har været russiske Generalguvernementer, og hvor det har været tilladt Fremmede at bosætte sig og danne Kolonier, bestaar alle større Byer af to Dele, en indfødt og en russisk. De russiske Kvarterer har overalt samme Fysiognomi: brede, lige Alléer, beplantede med Akasier, Popler, Plataner etc., der i Aarenes Løb er vokset saa stærkt op, at man gaar under et tæt Løvtag som i en Skov. Bag Træerne paa begge Sider ligger Husene ofte helt gemt bag Løvet. Paa begge Sider af Alléerne løber tilsyneladende dybe Rendestene, men det er Vandingskanaler, hvorfra Haver etc. vandes, og Husene forsynes med Drikkevand. Brolægning kendes ikke, hvorfor Støvet er meget generende i den tørre Tid, og i den fugtige staar Vejene i et Pløre. I alle disse Byer og forøvrigt i mange mindre findes russiske Magasiner, der handler med alt muligt fra et Sæt Klæder til Hesteskøsm. Butikker i den specialiserede Form som i Evropa

findes meget sjælden, men forøvrigt kan man faa alle evropæiske Fornødenheder. Her findes Læger, Tandlæger, velforsynede Apoteker, Bryggerier, Bagerier etc., samt Hoteller og Herberge, de sidste oftest med meget pralende franske Navne, der ikke svarer til Ydeevnen, men som dog er ganske taalelige. Utallige smaa Drosker, i Reglen kørte af indfødte Kuske, møder ved Stationen og besorger en til Byen.

Banerne var, da jeg første Gang rejste her i 1896, ret primitivt udstyrede hvad Materiel angik. For de rejsende, højere Embedsmænd var der imidlertid anskaffet elegante Salonvoerne. Den her viste var i sin Tid med Tjener og Tilbehør stillet udelukkende til min Raadighed af Regeringen. En af de mange Opmærksomheder, der er vist Danske i Rusland.

I alle Residensbyer er der opført store Guvernorpalæer, omgivne af Haver og Parker. Disse er alle byggede i en Slags Barokstil. I Kredsbyerne er der opført mindre flotte Embedsboliger for Kredschefer, hvis de ikke har til Huse i et eller andet Komplex, der har tilhørt tidligere indfødte Regenter eller Autoriteter. I alle større Byer er der Kaserner til Militæret, der bestaar af Infanteri, ridende Infanteri, ridende Artilleri og Kosaker. Alle Stationer var i sin Tid besat med talrige Gendarmere, som vel nu er forsvunden, og der fandtes ordnet Polititjeneste. De lavere Grader bestod mest af Indfødte, der var stationerede paa Post i Gader, paa Veje og i Alléer, og som havde den ubehagelige Skik at pifte i en Fløjte hvert Kvarter om Natten til Tegn paa, at de ikke sov. Smukke Kirker i den kendte russiske Stil, Gymnasier og andre Skoler ligger ofte idyllisk i de tætte Allétræskykninger.

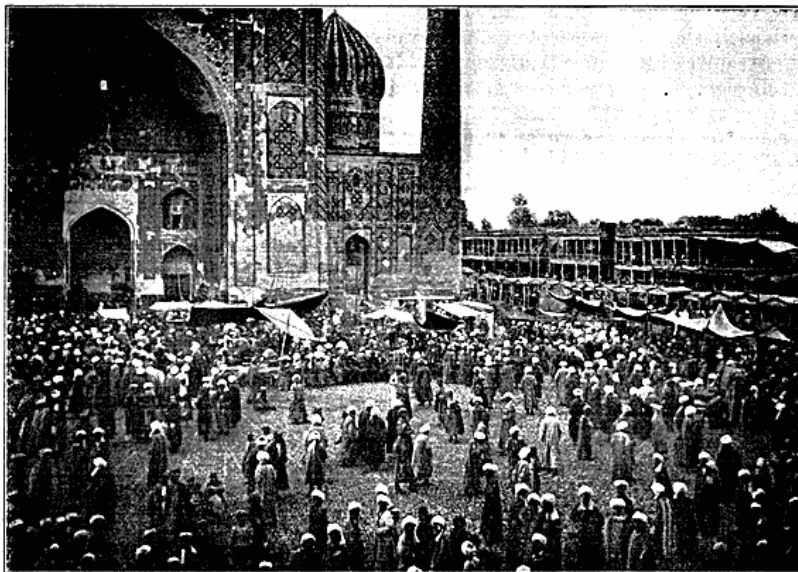
Langt interessantere end de russiske Kvarterer er den oprindelige By, den indfødte By, der bestaar af en forvirret Samling af en- eller højst to-etages firkanterede Lerhuse med flade Tage, hvorimellem snor sig en Labyrinth af snævre Gader og Stræder i et for den nyankomne Evropæer uudgrundeligt Kaos. Hjælpemidler til at orientere sig lidt afgiver enkelte større Pladser, hvoraf den største i Reglen benævnes Rigistan, og Dammene (Havs). De første ligger i Nærheden af eller omgivet af Moskóer eller Medresséer (de muhammedanske Højskoler) eller undertiden midt i Basarerne, medens Dammene, der danner en Slags store Fællesbrønde for Befolkningen, er fordelt

saa regelmæssig, som Forholdene tillader, over hele Byen. Paa Pladserne, ved Dammene og i Basarerne pulserer hele Livet i den indfødte By i en saa malerisk Sammensætning som i noget Tusind og en Nats Eventyr. I Bedetimerne strømmer Muselmændene fra og til Moskéerne. Det er særlig ved Bønnen Kl. 1 om Eftermiddagen, at Hovedmassen af dem samles til Bøn, og de forlader pludselig som ved et Trylleslag, d. v. s. naar Mueddinerne raaber fra Minareterne, alle deres Forretninger og løber til Moskéerne, saa Basarerne en kort Tid helt er tomme for Mennesker. Om Eftermiddagen oplæser Mullaher udenfor Moskéerne religiøse Legender eller Æventyr, eller Gøglere optræder paa de aabne Pladser med Slinger, Aber og Desmerdyr. Ud og ind i Basarernes snævre overdækkede Gader passerer i Aabningstiden fra den tidligste Morgen til henad Eftermiddagen

en ustandselig Strøm af Kamelkaravaner, Heste og Æselryttere. Rækker af tohjulede Kærre, de saakaldte Arbaer, Mænd i spragledede Dragter og hvide Turbaner og tilslørede Kvinder. Omkring Dammene eller de aabne Pladser i eller nær Basarerne grupperer sig Tschai Khanéerne (Tehusene), hvor de Indfødte søger til og nyder den grønne eller sorte The, mest den første, og varmt Brød eller Frugt og en Vandpibe dertil. Kaffe nydes slet ikke i disse Egne i Modsætning til i den vestligere Orient. Her spilles Domino og Skak, og Hasardspil flourer i udstrakt Maalestok. Væddekampe imellem Haner eller Vagtlere (Bedannah) er ogsaa her en yndet Fornøjelse. I Basarerne har i alle Byer hvert Haandværk eller hver Forretningssgren sin Gade. Alle mulige Haandværk er repræsenteret i de større Byer. Skomagere, Drejere, Sadelmagere, Smede, Guldsmede, Guldrækkere, Apotekere, Silkehandlere. Tehandlere, Konfekthandlere, Bagere,

Melonsælgere paa Rigistan i Samarkand.

Torvedag paa Rigistan. I Baggrunden Medressé Schir-Dar.

Slagtere, Pottemagere, etc. arbejder og sælger fra deres aabne Boder. Fabriksdrift kender de Indfødte ikke til. Alt tilhører den lille Industri. Der forlanges altid 5 eller 10 Gange saa meget for Varerne, som deres egentlige Pris paa Stedet er. At afgøre en Handel hurtigt lader sig ikke gøre. Man byder en Pris, den Indfødte slaar af, men ikke tilstrækkeligt, man gaar til den næste, kommer atter til den første o. s. v., og saaledes kan man have forskellige Handler gaaende om Ting rundt om i Basarerne i flere Dage, indtil man saa endelig faar Sagerne til en antagelig Pris. Vil man købe billigt, skal man møde meget tidlig om Morgenen, da den Indfødte gjerne vil have det, vi kalder Handsel.

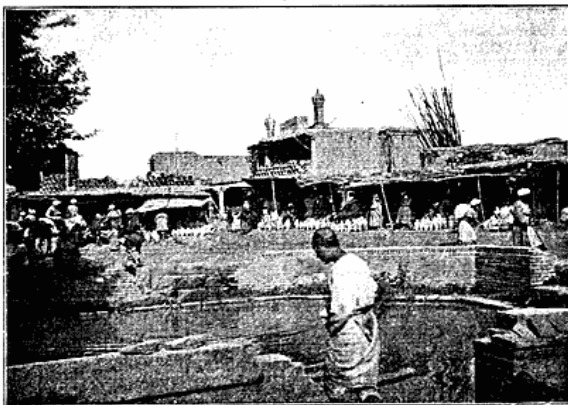
Forøvrigt kan Evropæeren ikke gøre nogen videre Handel med Befolkningen uden en indfødt Mægler, som naturligvis tager Procenter af begge Parter, men som alligevel betaler sig. Baade de russiske Autoriteter og Forretningsfolk holder i Reglen de saakaldte Djigiter. En Djigit er et Slags Faktotum af en Indfødt, der kender Byer, Egne og Veje, kan arrangere Karavaner, forstaar at koge og lave Mad, taler i Reglen baade usbegisk og tadsjikisk. Djigitinstitutionen er meget gammel. Visse raske, unge Indfødte opdrager sig selv til denne Tjeneste ved Rejser o. s. v., og de tjener tillige til en Slags Beskyttelse for deres Herrer. Der er selvfølgelig stor Forskel paa dem, men særlig blandt Usbegerne findes mange udmærkede Folk. Lønnen for dem er ret høj. De holder sig selv med Ridehest og Udrustning. Evropæere, der opholder sig i Landet i længere Tid, bør helst anskaffe sig en Djigit straks. Man faar ikke meget ud af sin Tid uden en saadan.

Til Slut skal gives en lille Oversigt over de vigtigste Byer. Taschkent er Hovedstaden i det turkestantiske Generalguvernement og Regeringscentret i Russisk Mellem- og Centralasien. Byen ligger i en udstrakt Oase og van-

des af flere store Kanaler, der fører umiddelbart fra Tschirtjekfloden. Den indtager et lige saa stort Areal som Paris, men er svagt befolket i Forhold til den store Udstrækning. Husene har mest kun en Etage, og til hvert Hus hører en Have. Hvornaar Taschkent er grundlagt, vides ikke. I det 11. Aarh. var den allerede godt kendt. Den har ingen videre gamle Mærkværdigheder som f. Eks. Samarkand, hvilket vistnok kommer af, at den saa ofte er bleven erobret og ødelagt. Den skal tidligere have ligget længere sydpaa paa Vejen til Byen Tschinas; men da Floden Tschirtjek ofte forarsagede store Oversvømmelser, flyttedes den til sin nuværende Plads. Russerne tog den i 1865.

Taschkent (Stenbyen) bestaar af to Byer, den russiske og den asiatiske. Den russiske Del har lige, makadamiserede Gader eller nærmest Avenuer, overordentlig charmant indfattede med Pyramidepøpler, Akasier og Elme og mange smukke Huse. Den er vokset meget hurtigt op og indtager selv blandt Byerne i evropæisk Rusland en fremragende Plads. Midtpunktet i den russiske By er Konstantinpladsen med Turkestans Erobrer, General Kaufmanns Gravmæle. Ogsaa det russiske Taschkent falder i to Dele. Den første opstod ved Russernes Erobring af Byen og bestaar mest af mindre og tæt befolkede Kvarterer. Her ligger i Romanowgaden Regeeringsbygningen, Børsen, Woskresenski-Basaren, mange Magasiner, Haandværksboliger og Handelshuse. Den anden Del er den nyeste. Her har man bredt sig mere med Pladsen. Avenuerne er brede, alle Huse har Haver, og Kvarteret ligner meget Villakvarteret i Omegnen af Washington i U. S.

Af Kirkerne bør nævnes den hellige Georgs-Kirke og Spasso-Preobrasjenski Kathedralen, og der findes desuden en lutheransk Kirke samt en Moské for Muhammedanerne og Synagoger for Jøderne. Taschkent har en Mængde Skoler, et orientalsk Selskab, Agerbrugsselskaber, et teknisk Selskab, et medicinsk Selskab, et stort Bibliotek, Museum, astronomisk Observatorium, meteorologisk Observatorium etc. Den russiske Industri er meget betydelig. Her findes Møller, Bryggerier, Bomuldsvæverier, Tobaksfabriker, Trykkerier og fem Banker. Hertil kom-

Fra Bydammen (Havs) i Samarkand. Omkring Dammen bor Pottemagerne.

Bagerboder paa Higistan i Samarkand.

mer desuden de Indfødtes Hjemmeindustri, der er meget stor, og hvoraf man bør fremhæve Industrien for broderede Fløjlstæpper, hvis Tilvirkning i yderst smukke Varer har deres Centrum i Taschkent. Flere Dagblade og Tidsskrifter udkommer i Taschkent.

Det asiatiske Taschkent er paa tre Sider omgivet af udstrakte, vidunderlig frodige Haver, medens det paa den fjerde Side hænger sammen med den russiske By. Den asiatiske By er ganske som alle de andre mellemasiatiske Byer. Den har snævre og snavsede Gader, der vrimer af Moskéer, Medresséer og Minareter, der imidlertid alle er af nyere Dato og uden særlig Interesse. Den store Basar, der skal have ca. 5000 Udsalgsboder, er overordentlig seværdig baade ved sit Indhold af Varer og det Liv, der hersker i den. Fra Taschkent fører Veje til alle mulige Sider i Indre-Asien.

I det hele maa Taschkent betegnes som et overmaade behageligt og interessant Opholdssted. Den, der har oplevet de dejlige stille Sommeraftener, hvor man i Taschkents Haver sidder med tændte Lys i det fri, vil aldrig glemme dem. En Parfume-Sky af den lifligste Blomsterduft svæver over hele Oasen, og Millioner af forskellig farvede Insekter samles i et zoologisk Virvar paa Lampekuplerne, medens Legioner af Flagermus sværmer omkring. Stjærnerne staar som store lysende Brillanter paa den mørkeblaa Himmel, hvorunder Mueddinen tegner sig paa Minaretens Top, medens han raaber til Akkompagnement af en Hærskare af Turtelduer, der kurrer i Haverne. Dog er der her som alle Steder — Slanger i Paradiset. Egentlige Slanger er der nok af, men de generer ikke Menneskene i nogen særlig Grad, derimod skal man være forsigtig med at anbringe sine Fingre hvor som helst; thi Skorpioner, der er meget giftige, og giftige Edderkopper kommer især om Aftenen frem af deres Sprækker, og saa kommer hertil Moskitoplagen, der i de stille til Tider Aftener er meget ubehagelig i næsten alle Turkestans Oaser.

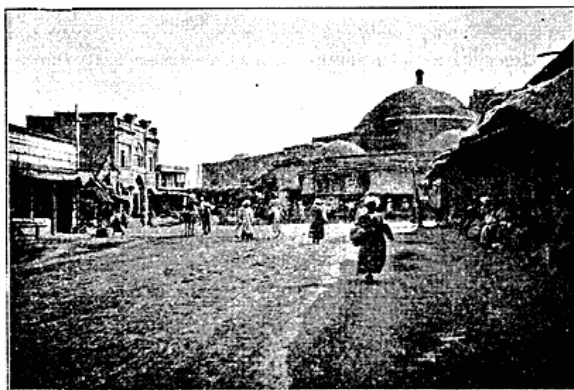
At sove om Natten i Turkestans Oaser skal man lidt efter lidt trænes til. Naar Mueddinerne holder op med at raabe om Aftenen fra Minareterne, saa begynder

Syngende Kalandarer (en Slags Munke) paa Rigistan i Samarkand.

Byens utallige Æsler i Reglen at skryde. Og holder disse inde en Tid, har man de ligesaa utallige Turtelduers Musik sammen med Nattergalene, der i Taschkent næsten er ligesaa talrige som Spurvene hos os. I de russiske Bydele fløjter Politibetjentene fra deres smaa Skilderhuse hvert Kvarter om Natten, medens Natvægtene i den asiatiske By stadig slaar paa Tromme. Henad Morgensunden begynder atter Mueddinerne og saa letter Kamelkaravanerne paa sig, hvad altid er ledsaget af Kamelernes ynkelige Græden. Kamelerne græder altid, naar de skal rejse sig, som om de var fulde af Gigt i de fire lange Ben, hvad heller ikke er usandsynligt, da Gigt og Rheumatisme som Følge af de stejle Overgange i Klimaet fra Dag til Nat er noget af det, man lettest paadrager sig i disse Egne.

Samarkand er, naar alt kommer til alt, det russiske Asiens Perle. Det ligger højt, er en relativ sund By trods de mange Rismarker og udstrakte Haver, har en egen Tiltrækning paa Grund af sine mange Kulturminde og er en meget smuk By. Turen fra Jærnbanestationen, der ligger ca. 1 dansk Mil fra Byen, og som jeg vist har gjort mindst Hundrede Gange fra min Salonvogn, som jeg under mine Ophold mest brugte som Hotel, er over-

Handelstorvet i Samarkand.
Under den gamle Moské-kuppel forhandles Huer og broderede Sager.

ordentlig smuk. Ad en bred med store Skygetræer beplantet Allé gaar Turen med de bekendte smaa russiske Drosker igennem Rismarker, Bomuldsmarker, Haver og imellem sivbevoksede Smaasumpe til Tamerlans By. Man skal komme hertil i Foraarstiden, naar Mandeltræerne og de andre Frugttræer blomstrer, naar Løvet er friskt, og Risen pipper med sine grønne Spidser op af Pløret. Og man skal staa tidligt op ligesom Muselmændene, inden det bliver for varmt; thi langt naar vi ikke hen i Forsommeren, før alt Liv er uddødt midt paa Dagen. Kører man i den tidlige Morgen, der i 9 Tilfælde af 10 altid er solbeskinnet, oplever den nyankomne Evropæer fra Stationen til Rigistan et helt æventyrligt Udstyrsskuespil. Over Vejen hopper den ene Hærpøp efter den anden, Guldstere og Bislugere glimrer i Luften med deres pragtfulde Farver. I Træer og paa Telegraftraade sidder Mængder af de papegøjefarvede Mandelkrager. Skaden, der er ens Følgesvend lige fra Evropa igennem Asien til Hindukusch, skræpper op alle vegne, det flimrer af Insekter i Luften, der er fuld af en egen sød Vellugt, som

Fra Basarens Udkant i Samarkand.

kun findes i Indlandene langt fra Havet. Paa Vejen er der et ideligt Træk af Araber, spragledede Muselmænd med hvide eller kulørte Turbaner, Kamel- og Drommedar-karavaner belæssede med alt muligt. Store Flokke af Æsler bringer Trækul, Grøntsager, Luzerne, Mælk i Lerpotter. Mænd, Drengene, tilslørede Kvinder, ofte 3 paa et lille Æsel eller en Hest foruden en god Del Bagage, haster afsted med deres Salgsvarer til Basarerne. Naar man kører op ad Bakken det sidste Stykke før Byen, skinner en fajanceklædt Minaret frem midt i Alléen, og man har allerede fantaseret sig saa langt tilbage i Tiden, at man ikke vilde forbavses over at møde selve Timur til Hest med sit glimrende Hof. Tit er mine Tanker bleven afbrudt her og sat fremad igen, i hvert Fald til Sydrusland af Kosakregimentet, der med Trommer og Sang kom ridende paa deres smaa forpjuskede Heste, og dog helt daarligt passede de ikke ind i Udstyrsstykket, især naar de satte Farten op og stak de lange Lanser skraat ud over Hestene.

Men for ikke at forfalde til for megen Lyrik, hvad Omstændighederne nok kunde friste til, ender vi Turen ved

at køre ligefrem mod Minareten igennem en Del aabne Boder med Træredskaber paa den ene Side, en stor Dam (Havs), hvorefter Pottemagerne har bosat sig, paa den anden paa Rigistan, en af de skønneste Pladser i russisk Asien. Stiller man sig paa Sydsiden af Rigistan har man tre Medresséer (Madrassa, som de kaldes i de herværende Dialekter) foran sig, nemlig Medressé Ulug Beg, Medressé Schir Dar (Løve-Medressén) og Medressé Tilla Kari (den med Guldmønter bedækkede Højskole), alle prydede med en herlig straalende Fajance paa Kupler og Portaler, der til Dels endnu er velholdte. Bag ved disse Medresséer mod Nord ligger Samarkands vigtige Handelstorv med en gammel Moské i Midten, der nu bruges af de Købmænd, der handler med broderede Huer, Tasker, Tæpper og Kalebasser (tørrede Græskar) til forskelligt Brug. Ud fra dette Torv straalende mod Nord, Øst og Syd i lange Gader forbundne med labyrintiske Stræder de indfødte Basarer, der ender i Befolkningens private Boliger. Det er alle fladtagede Lørhuse med en, højst to Etager. Gaar man sig en Tur igennem denne Gadelaby-

Bøn i en Moské i Samarkand.

riut, vil man faa et Begreb om, hvad Samarkand har været i sin Blomstringstid. Mod Vest ligger den russiske By gemt under Alléernes Træer med lige og brede Gader, et stort Guvernørpalæ, Kasino, Distriktsfængsel, Magasiner etc. af enhver Art. Russerne erobrede Samarkand i Maj 1868, og i 1871 grundedes den russiske By, der nu har naaet en meget betydelig Størrelse og Vigtighed paa Handelens Omraade.

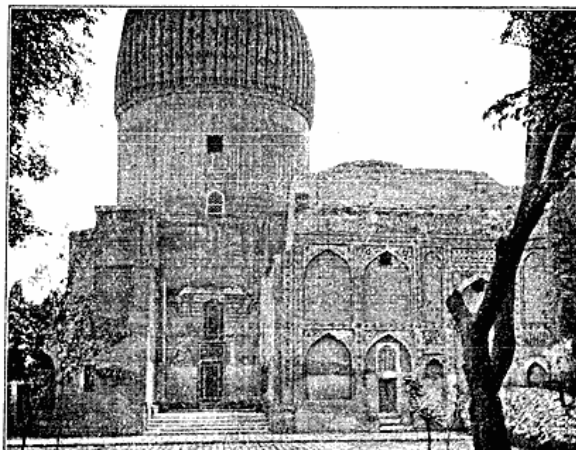
Det maa imidlertid ikke forstaaes saaledes, at Storhandelen udelukkende foregaar i den russiske By, den gaar maaske endda mere for sig i den indfødte. Sarterne, hvilken Benævnelse ofte bruges som Fællesbetegnelse paa alle Oasebeboere, er ikke Sinket i Henseende til Handel, mange af dem omsætter aarlig store Kapitaler og er ganske fortrolige med alle moderne europæiske Bankforretninger. Handel med grøn og sort Te, Silke, Frugter, ogsaa Bomuld, er meget stor, men forøvrigt er Handelen med alle mulige europæiske Varer paa Grund af den russiske Bys Størrelse og med alle Hjemmeindu-

Barber paa Rigistan i Samarkand.
De Indfødte rager hele Hovedhaaret af.

striprodukter i den indfødte By af stor Vigtighed. Specialiteter for Samarkand er Kalebasseindustrien, Silken og Silkebrokade. Tæpper findes her kun i ringe Udstrækning, dem finder man i stort Udvalg i Merv, Bokhara, Kokand og Margelan, i hvilken sidste ogsaa kinesiske Varer forhandles, deriblandt kaschgarske Tæpper.

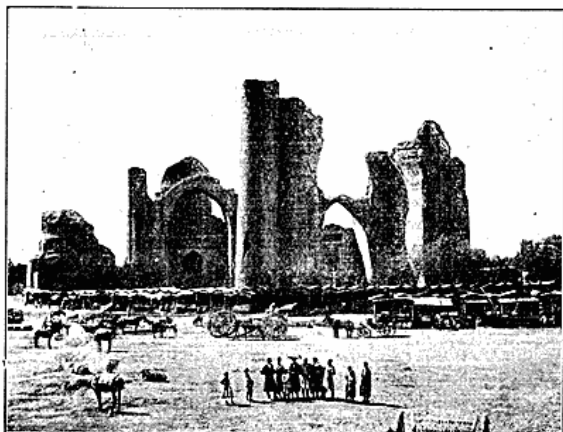
Samarkand er en meget gammel By, hvor gammel ved ingen, dens Historie forsvinder i den persiske Histories Heltesagn. En historisk Kendsgerning er, at Alexander den Store i Aaret 329 f. Chr. erobrede en By Maracanda i Transoxanien (Landene hinsides Oxus, den nuværende Amu Darja), som han gjorde til sit Hovedkvarter i Kampen mod visse Bjærgstammer. Her dræbte han i Drukkenskab sin Ven, Klitus og begav sig herfra til et Vinterkvarter i Zariaspa, som nogle mener skal være den nuværende By, Hasarasp i Khiva. Paa Alexanders Tid var Maracanda omgivet med Volde af 3 km Omfang. Paa Ruinerne af Alexanders Monarki dannedes her Provinsen Sogdiana, hvori Maracanda blev Hoved-

Tamerlans Mausoleum (Gur Emir) i Samarkand.

stad. Efter dette græsk-baktriske Rige fulgte Juetschi-Invasionen, rimeligvis Steppe-Nomader, som den kinesiske General Tschyan-Tsian omtaler 125. Aar f. Chr. Naar Kineserne er trængt ind i det nuværende russiske Asien vides ikke, men i det 7. Aarh. blev det betragtet som Kinas vestligste Provinser. Kineserne kaldte Samarkand, Sie-mu-se-kan.

Den næste Invasion kom fra Araberne, der erobrede Byen i 675. Kalifernes direkte Regering varede til 888, da Samanidernes Dynasti tiltraadte i Samarkand, og disse

Ruiner af Bibi Chanums Medressé og Moské udenfor Samarkand. Ødelæggelsen forårsaget af Jordrystelser.

styrtedes atter af det tyrkiske Selschukregimente. Sporene af det græsk-baktriske Rige er forlængst forsvundet med Undtagelse af, at man paa de gamle Ruinmarker omkring Samarkand og forøvrigt paa mange andre Steder navnlig i sydbokharske Byer og afghansk Turkestan finder ret store Samlinger af gamle græske Mønter, som de Indfødte alle henfører til den store Iskandar (Alexander), der er kendt overalt i Indre-Asien.

Under Samaniderne herskede der Fred, og Videnskab og Handel blomstrede. Længe efter at de muselmandske Erobrere havde taget Samarkand, var Byen Sædet for en kristen Biskop (den nestorianske Kirke). 1221 erobrede Mongolfyrsten, Dschengiskhan Samarkand, og paa den Tid maa den allerede have været en betydelig By, da den kunde sende 100,000 Mand imod ham. Selv under Dschengiskhan fik de Kristne Lov til at leve i Fred her og fik adskillige Privilegier af ham. Næsten 200 Aar herskede Mongolerne, indtil de afløstes af Timurs eller Tamarlans Dynasti (alm. kendt i Asien under Navn af Amir Temir = Jærn-Emiren), der gjorde alt, hvad han formaaede for at gøre Samarkand til den skønneste Stad i Verden. I Samarkand besøgte en Udsending fra Henrik den III af Castilien, Don Ruy Gonzales de Clavijo Timur og forbavtede Evropa ved alt, hvad han ved sin Hjemkomst berettede om den Pragt, der udfoldedes ved Timurs Hof. Aar 1497 skal Samarkand have haft 150,000 Indbyggere. Allerede 1499 erobrede de tyrkiske Usbeger Byen, og under disse sank den ned i lutter Barbari, saaledes

at den efter forskellige Ødelæggelser fra Nomadernes Side i Begyndelsen af det 18. Aarh. næsten ingen Indbyggere havde.

Man vilde maaske nu tro, at der fandtes mange Levninger fra de gamle Blomstringstider, men det gør der ikke, i hvert Fald ikke over Jorden, naar undtages Rester af den vidunderlig smukke og godt byggede Buebro over Serafschan, og Gravninger, der hist og her ganske planløst har været foretaget af Russerne, har kun bragt Mønter, Glasvarer og Keramik i ringe Maalestok. Uden Tvivl vilde systematiske Udgravninger lønne sig. De vigtigste Oldtidsminder, der nu ses i Samarkand, daterer sig alle fra Begyndelsen af det 15. Aarh. og er knyttet til Timurs Navn, saaledes hans Begravelsesplads Gur Emir (Emir-Graven), hans Hustrus Bibi Chanum og den prægtige Moské Schah-Sindeh, hvortil kommer de allerede nævnte Moskéer og Medresséer omkring Rigistan og flere andre, som det her vil føre for vidt at nævne. I det nuværende Kastel i den tidligere bokharske Emirs Modtagelsessal opbevares Tamerlans Krønningsten, Køk-Tasch (grønne eller blaa Sten). Paa en Høj nordøst for Samarkand stod i sin Tid et i tre Etager af den berømte Ulug Beg bygget astronomisk Observatorium, der skal have været et Mønsterværk, men heraf er ethvert Spor forsvundet. Gur Emir er et med prægtige glasserede Tegl dækket Kuppelmausoleum, der indeholder Timurs, hans Lærers, for hvem han oprindeligt byggede det, og mange af hans Slægts Grave (se Geogr. Tidsskrift 17. Bd. V og VI Hefte. O. Olufsen: Muhammedanske Gravminder i Transkaspien, Khiva, Bokhara, Turkestan og Pamir, samt O. Olufsen: Old and new Architecture in Khiva.

Specialske Mødre udenfor Samarkand. Lever væsentlig af Tiggeri.

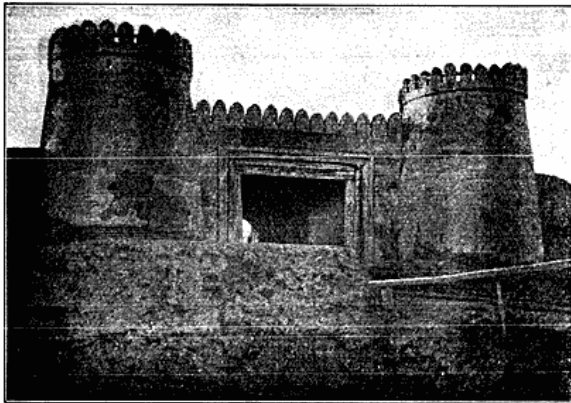
Bokhara and Turkestan, Copenhagen 1904. Fra den af Abrikostræer og Elme beskyttede Forgaard kommer man ind i et Gravkammer med bl. a. den berømte Monolith, som ligger over Timurs Grav og herfra ned i den underliggende Krypt, der findes omtalt i de før nævnte Beskrivelser. Tæt ved Gur Emir ligger Ruiner af Ak Serai, hvor en af Timurs Hustruer skal være begravet. Endvidere skal nævnes det vidunderlig smukke Moské-Kompleks Schah-Sindeh (den levende Konge) eller

Kasim ben Abbas Moskéen, der ligger ca. 1½ km udenfor Samarkand, om hvilken der fortælles forskellige Legender. Den er omgivet af udstrakte Begravelsespladser.

Fra den herlige Allé, hvori Schah-Sindeh ligger, kommer man ad Vejen til Taschkent til Bibi-Chanum-Pladsen med Ruiner af to andre fra Timurs Tid stammende Bygninger, en Moské med en prægtig Dobbeltkuppel og en Medressé. De skal være bygget af Timurs Yndlingshustru, Bibi, en kinesisk Kejserdatter. Endvidere Ruiner af Ischrat-Khanah, som Bibi skal have ladet opføre til sit Mausoleum, men som Timur blev saa henrykt over, at han brugte det som et Lystslot til at udhvile sig i. Alle disse prægtige Efterladenskaber fra Timurs Tider har imidlertid lidt meget af Jordskælv, og der er desværre kun gjort lidt af Russerne for Bevarelsen af dem.

Jordskælv er i Parentes bemærket en af russisk Asiens Plager, der især hjemsøger det østlige Ferghana, de sydbokharske Byer og Dalene i Vest Pamir. Fra Samarkand og Vest over mærkes intet hertil; derimod hører Jordskælv til Dagens Orden i Kokand, uden at det dog har anrettet større Ulykker. Andischan er delvis bleven molesteret heraf i de seneste Aar, og for nogle Aar siden blev Byen Karatagh i Syd-Bokhara fuldstændig ødelagt. I de Aar, jeg rejste i russisk Asien, har jeg oplevet adskillige, der findes omtalt i den til Slut nævnte Literatur.

Af den korte Beskrivelse, der her har kunnet finde Plads, vil det sikkert med tilstrækkelig Tydelighed fremgaa, at Samarkand er en tiltrækkende By. Selv i Sommerens Hede kan man befinde sig vel baade i den

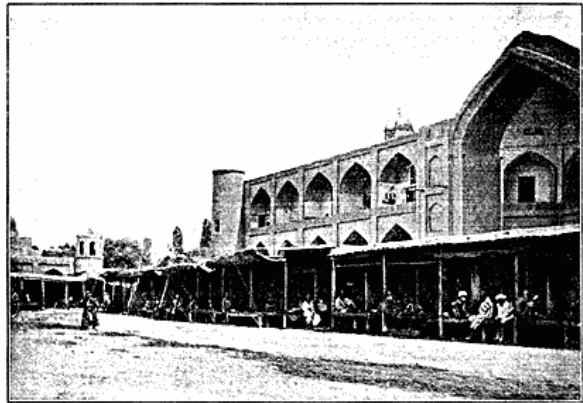

Port i Kokands gamle Mure.

russiske Bys skyggefulde Alléer og under de dejlige store Morbærtræer, der bekranser Vejene ud fra den indfødte By, hvor de hvide Morbær i Frugttiden hænger som tunge store Snellokke i Legioner imellem det grønne Løv. Herunder huser imidlertid ogsaa Elendigheden. Utallige Krøblinge, Blinde, Spedalske etc. sidder under Morbærtræerne med deres Træskaar, hvori de tigger deres Skærv af de forbigaaende. Sæderne er baade i det russiske og det asiatiske Samarkand meget lave, og baade asiatiske

og europæiske Utugtshuse findes i stort Antal. Særlig er Forstaden Bajkabak i det asiatiske Kvarter berygtet. Saarsygdomme, især den kendte Sart-Sygdom er meget udbredt, og man gør klogt i at udvise Forsigtighed ved Berøring af de Indfødtes Sager og tage Vare paa sin Hygiejne.

Djisak er Kredsby og nu Station ved Jærnbanen til Taschkent. Den var før en bokharsk Fæstning og er ogsaa endnu befæstet. Den har Bomuldsrensrier og forsyner

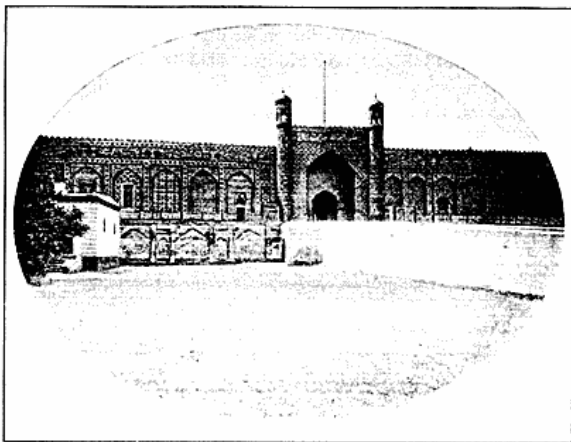

Den store Moské paa Bigistan i Kokand. Foran Moskéen Telhuse og Boder.

bl. a. Taschkent med den bedste Hvede og det fineste Mel. Den er som før bemærket en af de usunde Oaser i Turkestan og i det hele et lidet tiltalende Opholdssted, hvilket jeg efter mine Ophold her adskillige Gange har erfaret.

Tschinas, som ligger ved den nuværende Jærnbanebro over Sir Darja, tjener til Havn for den lille Flotille, der siden 1874 har befaret Sir Darja til Aral-Søen. Beboerne ernærer sig mest af Fiskefangst, hvis Resultater forsendes til Taschkent. Siden Russerne kom hertil, har Tschinas haft Betydning som Station paa Postvejen fra Samarkand over Hungerstepperne til Taschkent. Da jeg i Halvfemserne besøgte den, dreves der stor Handel med Taran-tasser, det uundværlige Køretøj paa de turkestaniske Postruter.

Khodschen, der ligger lige indenfor Bjærgporten, som fra Vest fører ind i Ferghana, skal være en af Turkestans ældste Byer. Efter Sagnet skal en Datter af Adam have bygget den. Paa Grund af den umaadelige Hede, der hersker her om Sommeren, og hede Vinde, der ofte er ladet med Støv, farer over Oasen, hører den til de mindre behagelige Opholdssteder. Da jeg i sin Tid passerede Khodschen, havde Byen den Mærkværdighed at opvise, at alle de Indfødtes Lerhuse og Smaaboder var forsynet med Numre ligesom i en europæisk By, hvad der var højst paafaldende, da ingen saadan Foranstaltning iøvrigt fandtes i Mellem- eller Centralasien. En energisk russisk Kredscheff havde paa Trods af Muhammedanerne, der er imod sligt, saa vel som Folketællinger, tvunget Sagen igennem. Postvejen fra Samarkand mod

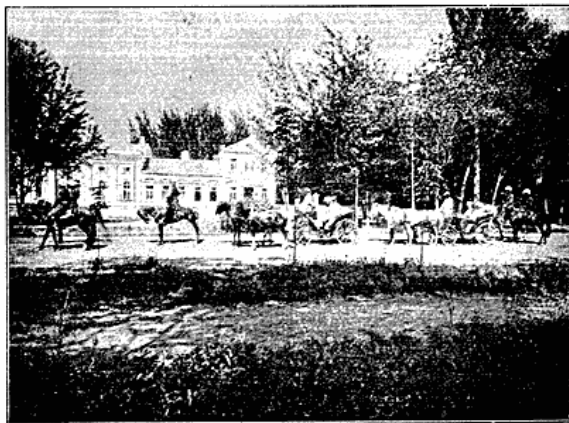
Facaden af Khudajar Khans Palæ i Kokand.

Øst fører lige igennem Byen, og hver Side af Vejen indfattes af aabne Boder og de Indfødtes fladtagede Lerhuse. Iøvrigt ligger den asiatiske Del af Byen i Hovedsagen i Oasens Syddel, medens den nordlige efterhaanden har faaet en Mængde russiske Kolonisthuse langs Sir Darjas venstre Bred. Gennem den asiatiske Bydel, der er befolket af lutter Tadsjiker, løber en Flod, der kommer fra Alaibjærgene. Khodschend var tidligere en stærk Fæstning i Khanatet Kokand. Den blev erobret af Russerne den 5. Juni 1866 efter en meget haard Modstand. Den er Gennemgangssted for en Mængde Varer, der udveksles imellem Samarkand og Kokand. I Oasen drives en betydelig Silkeindustri, og Silken herfra anses som særlig god. Byen har en Glasfabrik, flere Bomuldsrenserier og driver betydelig Handel.

Paa Postvejen fra Samarkand til Khodschend kommer man over en lille henrivende Oase med ca. et Tusind indfødte Indbyggere og nogle faa Russere. Det er Ura-Tübé, hvor ifølge Sagnet Alexander den Store skal være naaet til som yderste Punkt mod Øst i Turkestan. Paa Bjærgene, der afgrænser Oasen umiddelbart mod Syd, ligger ret udstrakte Ruiner af Befæstningsanlæg, som Alexander den Store eller hans Hærførere skal have anlagt. De kaldes da ogsaa Iskandar Kala (Alexanders Fæstning). Oasen er overordentlig frodig og yndefuld, men plaget af Feber. Vin- og Frugthaverne er særdeles velholdte og udstrakte. Byen er desuden bekendt for sine Pottemagerier og for de store Hestemarkeder, der afholdes her.

Kokand er som før kortelig bemærket en af Ferghanas livligste Handels- og Industribyer. Det russiske Kvarter er en Villaby med brede Avenuer og har en meget landlig Karakter. Den er bygget tæt op ad det asiatiske Kvarter, som har det sædvanlige turkestanse Udseende med et Virvar af snævre Gader, Stræder og overdækkede Basarer. I en Henseende er Kokand forskellig fra andre Byer i Ferghana, nemlig i det Liv og den Aktivitet, der er over Befolkningen. Evropæeren, der første Gang færdes i Kokands Basarer, vil blive ganske overvældet af de Indtryk, denne bogstavelig talt orien-

talske Myretue gør paa ham, ligesom forøvrigt af den Høflighed, de Indfødte viser de Fremmede, en Egenskab Kokanderne er bekendt for i Asien, og som virkelig er slaaende. Basaren er vel nok den allerbedste i Turkestan og kan sidestilles med Bokharas. Hovedmarkedsdagene er Torsdag og Søndag. Basargaderne er overbyggede med høje Søjlegange, som tillader den friske Luft at komme ind og tillige skærmer mod Sol og Støv. Man finder her alle Centralasiens Produkter: Silke og Fløjl fra Bokhara, Silke, Bomuldsstoffer og Filt fra Margelan, Kobbersager fra Karschi og Kokand, Sædet for den særlige Kobberindustri i Centralasien, Læderkister fra Bokhara, Silke, Porcelæn etc. fra Kina, Huer, Turbaner, Kaftaner (Khalater) af Silke og Fløjl i de mest brogede Farver, Knive (de bekendte Karatagh- og Kokander-Knive), Juveler, Genstande af Onyx og Fedtsten, Guldbrokade etc. Juvelererne i Kokand forfærdiger Ørenringe, Armbaand af massivt Sølv, Guldhalskæder, Sølvsigneter alt i middelalderlig Stil. Mange er forsynede med ægte, utallige med falske Stene. Særdeles smukke er de af Messing og Kobber, ofte er begge Metaller anvendt sammen, i Kokand forfærdigede Kander og Skaale. De er smagfuldt ciselerede, og navnlig de ældre udstyrede med prægtigt Emaillearbejde eller indlagt med Sølv. Omtrent midt i den nuværende By ligger Rigistan omgivet af Moskéer og Medresséer, opført af den berømte, indfødte og sidste Khan i Kokand, Khudajar Khan. Tæt herved ligger Khudajar Khans Palads, der nu benyttes som Bolig for Kredschefen, det smukkeste Palads, som findes i Centralasien, dækket overalt ind- og udvendig med en prægtig mangefarvet Fajancemosaik. Det kaldes Urda eller Ark ligesom i Bokhara, hvilket betyder det samme som Kreml eller Citadel. Over Gesimsen staar følgende Indskrift: Bygget af Saït Muhammad Khudajar Khan i Aaret 1287 (1870). Den er omgivet af Grave og høje Mure, hvoraf en Del blev ødelagt ved Russernes Erobring af Byen (se iøvrigt O. Olufsens: Old and new Architecture in Bokhara, Khiva and Turkestan, Copenhagen 1904). Byen har forøvrigt en Mængde Moskéer, Bedehuse

Governørpalæet i Ny Margelan.
I Forgrunden den 2. danske Pamir-Ekspeditions Medlemmer. Eskortet af Governørens Liv-Kosakker paa Vejen til Gl. Margelan som Følge af de daværende noget urolige Forhold.

Fra Basaren i Gl. Margelan.

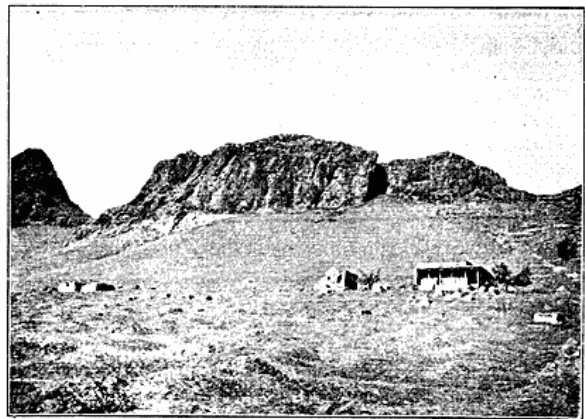
(Maschit) og Medresséer. Den er omgivet af Lermure med Bastioner, har Porte med Porttaarne, hvoraf dog det meste er faldet ned eller forfaldent. Kokands Historie gaar kun et Par Hundrede Aar tilbage i Tiden. I det 18. Aarhundrede har Oasen bl. a. været i kinesisk Besiddelse.

Ny Margelan og Gamle Margelan ligger ca. 13 km fra hinanden. De danner tilsammen et frodigt og meget produktivt Oasedistrikt, der desværre især for Gamle Margelans Vedkommende er meget usundt. Ny Margelan en udelukkende russisk Embedsmandsby og Soldaterby, en udstrakt forøvrigt yndefuld Villaby med lige og brede Avenuer. Den mest fremragende Bygning er det store Guvernørpalæ, der har en saadan Mængde Værelser og Sale, at man skulde tro, det var beregnet til en af Jordens rigeste Monarker. De russiske Guvernører har dog ogsaa trods deres gode Indtæger i Reglen set sig tvunget til kun at benytte en Del deraf. Saaledes beboede General Pavala Schwekofsky, da jeg i sin Tid var Gæst hos ham, kun $\frac{1}{4}$ af Palæet. Ny Margelan har foruden sine militære Etablissementer en Regeringsplanteskole. Ny Margelan eller Skobelef er anlagt af Russerne. Derimod er Gl. Margelan en gammel asiatisk By, der i lange Tider har været et Midtpunkt for Silkeavlens paa Grund af sine prægtige store Morbærplantager. Den har store Basarer, der driver udstrakt Handel med Vest-Kina (Kaschgarien), og de opkomne Bomuldsindustrier har desuden tilført Byen nyt Liv, men Malariaen foraarsager stort Afbræk i Byens Opkomst. Jærnbastationen ligger ca. 3 km fra Ny Margelan.

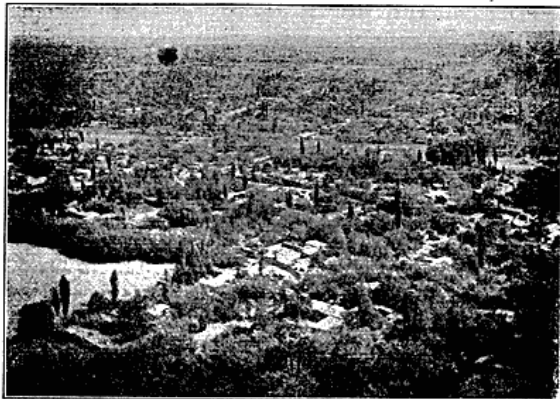
Andischan er den sidste Station mod Øst fra den turkestanke Bane. Den er Sædet for en russisk Kredscheff og var før Kokand Residensby for Kokand-Khanerne. Den vandes rigelig fra Kanaler ud fra Ak Darja og har store udstrakte skyggefulde Frugthaver, Parker og Vinplantninger. De store lyse Druer og Ferskenerne fra Andischan er berømt i disse Dele af Verden. Store Bomuldsmarker er i de sidste 15 Aar anlagt i Oasen, og mange Bomuldshandlere og Agenter er derfor flyttet hertil. Efter hvad jeg har erfaret, havde den for nogle Aar siden mindst 30 Bomuldsrenserier. I Basaren var

der livlig Handel med mest europæiske Varer, derimod forbausende faa asiatiske. Den asiatiske By er som alle de øvrige, men af ringere Interesse end disse.

Ca. 42 km sydøst for Andischan ligger Kredsbyen Osch, en af Turkestans hyggeligste Byer og paa Grund af sin høje Beliggenhed en meget sund By. Med Mellemrum har jeg opholdt mig i Osch i c. 4 Maaneder, og det faldt altid svært at forlade den. Varmen er her om Sommeren ikke højere, end man som Regel vil finde Behag i den, lidt Regn falder her nu og da udenfor den Tid, man ellers kan vente den i Turkestan, og den klarer Luftten, faar Støvet til at sætte sig, renser Løvet, saa at Osch altid har et friskere Udseende om Sommeren end de øvrige Byer. Den ligger i en yndefuld Dal ved Floden Ak Bura (den hvide Kamel), en Biflod til Sir Darja og har rigeligt Vand til Irrigationen. Byens Gader ligner alle Vimmelskafte i Formen, og de ligger dels amfiteatralsk op ad skovbevoksede Højder, der danner Overgangen til Sletten fra Alai-Bjærgene og dels op og ned ad Bakker og Dale i det bølgede Terræn. Tæt ved Byen ligger det isolerede Bjærg Tacht-i-Soliman (Salomons Trone), om hvilken der fortælles mange Legender. Fra dette er der en vidunderlig smuk Udsigt ud over Oasen med dens Myr af sammenbyggede fladtagede Lerhuse, der ligger idyllisk imellem et Væld af Frugttræer, Pyramidepøpler, mægtige Pile- og Elmetræer. Hist og her stikker Minareter og Moskékupler op af Løvhavet, og ind igennem Haver og Parker snor sig Ak Bura, talrige Vandingskanaler og Grøfter. Byen har flere store Moskéer, der i deres aabne Forgaarde, som er herligt overskygget af Morbærtræer og Elme, rummer 4—5000 Bedende. Befolkningen er saa godt som udelukkende Sarter, enkelte Dunganer er flyttet hertil fra Øst-Turkestan, og Kinesere kommer enkeltvis nu og da som Handlende fra Kaschgar, men de holder ikke af at være her, da Sarterne i Osch, der er et særdeles gemytligt Folkelærd, aldrig kan modstaa at gøre Løjer med de gule Mænd, som de betragter som nogle latterlige Fyre. Osch er i Slutningen af forrige Aarh. og i dette blevet en i geografiske Kredse meget kendt By som Følge af, at den blev Udgangspunkt og Udrustningsby for mange geogra-

Bjærgtet Tacht-i Soliman ved Osch.

Udsigt over Byen Osh fra Tacht-I-Soliman.

fske Ekspeditioner. Herfra udgik Hedins Ekspeditioner til Tibet og Øst-Turkestan, mine to danske Pamir-Ekspeditioner til Pamir, ligesom engelske, franske og tyske Ekspeditioner er udgaaet herfra i stort Antal mod Øst til Tian-schan og Tibet. Som Følge af dette Forhold havde der i Osh dannet sig en hel Forretningsspecialitet i at forsyne de evropæiske Rejsende med Lastdyr, Ride- og Karavaneudstyr, Proviant, og hvad man nu ellers mente det upraktisk eller unødvendigt at slæbe med sig fra Evropa. En hel Stab af Indfødte havde vænnet sig til at være Djigiter, Kokke og Karavanefolk for Evropæerne, hvilket i en Henseende var en Behagelighed, men i en anden bevirkede, at Priserne skruedes op, da de Rejsende mentes, som altid blandt Orientalerne, at være uhyre rige. Befolkningen var meget venlig og meget lidt eller slet ikke fanatisk, saa ogsaa af den Grund befandt Evropæeren sig umaadelig vel i Osh. Som Følge af, at Byen er en Kredsby og havde en Garnison paa ca. 250 Mand Infanteri, havde der dannet sig en lille Koloni, hvis ret tarvelige Boliger laa yndefuldt beskyttet af mægtige Popler og Akasier i nogle faa Avenuer.

I Nærheden af Osh findes varme Kilder, der er særdeles helbredende for Rheumatisme, og baade af denne Grund og paa Grund af Osh's sunde Klima søger mange turkestantiske Evropæere hertil for at rekreere sig. For Lungelidende er Oasen sikkert et udmærket Opholdssted. En Ubehagelighed for dem, der færdes uden for Byen i Oasen, er de ualmindelig mange Slinger, hvoraf adskillige giftige, og desuden er der lovlig rigeligt med Skorpioner. Men de, der kun kommer hertil for at besøge Basarerne, der navnlig rummer et stort Udvalg af kaschgarske Ting og kirgisiske Tæpper, mærker intet til disse mindre behagelige Dyr.

Oasen er rig paa alle Arter af subtropisk Frugt. Dog er Abrikoser, Ferskener og Druer paa Grund af det mere tempererede Klima ikke saa gode som ellers i Turkestans Oaser, hvorimod Æbler og Pærer er fortræffelige. Kommer man, som jeg gjorde i Marts 1899, fra Sne og Is og Snestorme med polære Kuldegrader i Bjærgene mod Syd til Osh, som man pludselig ser fra de yderste Alaipasser, er det som at dumpe ned i Paradisets Have, ned i et Rige fuldt af blomstrende Frugttræer, og kom-

mer man Vest fra om Sommeren til Osh, føles det som en Befrielse at lande i et køligere Klima, uden at den øvrige Staffage i Landskabet undergaar nogen tilsyneladende Forandring.

Rundt om i Bjærgene nomadiserer en Mængde Kirgisere, der i Modsætning til Osh's Indbyggere ikke er særlig behagelige at have med at gøre. Det er de saakaldte Karakirgisere, der har deres Auler (Lerbyer) eller Teltlejrer rundt om i alle Bjærgslugter, der her afgiver fortrinlig Græsning for deres store Hjorder. Mange af disse Nomader er rige Folk, og som Regel meget hovne baade overfor Evropæere og Oasens Indfødte.

Fra Osh gaar der god Ridevej over et let tilgængeligt Pas, Langar, over Byen Gultscha og Irkestam til Kaschgar. Denne Rute befæres af en stadig Strøm af Karavaner imellem Øst- og Vest-Turkestan. Gultscha er den sidste By paa Vejen sydpaa til Pamir og Kaschgar. Den ligger et Par Dagsmarcher Syd for Osh, var tidligere en Fæstning i Khanatet Kokand, der beherskede Vejen til Kina, nu er den kun en lille Landsby, hvor der under mine Rejser her dog stadig var stationeret en Sotnie Kosakker for navntig at holde Kirgiserne i Ave.

Skulde man nævne nogen særlig Handels-Artikel for Osh, maatte det være Filt, kirgisiske Tæpper, Skind af Pelsdyr og kaschgarske Sager.

Jeg skal endnu kun nævne et Par Byer, nemlig Tschust, som man passerer paa Vejen fra Kokand til Namangan og Namangan.

Tschust, der vistnok kun har ca. 5000 Indbyggere, er bekendt for sine udmærkede Knivsmede, der forfærdiger Knive, som i Godhed staar paa Højde med de berømte Hissar Knive (By i Syd-Bokhara).

Namangan ligger ca. 110 km fra Kokand. Den er en betydelig Stad og Sædet for en Kredschef. Dens Oase strækker sig langs med Sir Darja. Byen har en meget stor Basar, talrige Silkespinderier og Bomuldsrenserier. Mange Nomader findes i Omegnen, og over $\frac{1}{4}$ Million Faar bringes aarlig til Torvs i Namangan. I de senere Tider har der her udviklet sig en Del Bjærgværksdrift, hvis Produkter bestaar i Petroleum og Kul. I denne Henseende vil vistnok Namangan under ordnede, rolige Forhold udvikle sig betydelig.

Vilde man nu spørge i al Almindelighed, om Russerne har gjort noget af Betydning for Ophjælpningen af dette store Land, maa Svaret blive et absolut »Ja«. Russerne har virkelig gjort sig ærlige Bestræbelser og Anstrængelser i alle mulige Retninger for at forbedre Landbrug, Industri og for at fremme Handelen. Men Russerne ligner i en Henseende meget Orientalerne, der mangler Evne og Sejghed til at følge en Gang lagt Plan. Meget begyndes uden rigtig at fuldendes. En anden Nation kunde maaske have gjort det bedre, det er altid let at kritisere, men rejs selv over i Landet og se, hvilke Vanskeligheder Russerne har haft med det Arbejde, der allerede er fuldført. Russerne har blandt meget andet pacificeret Befolkningen fuldstændig og vænnet dem af med mange raa Sæder og Skikke uden at trykke dem. Man maa absolut sige, at Russerne har ført et efter Forholdene mildt og tolerant Regimente.

Jeg har i disse Par Artikler søgt at give en Oversigt over russisk Turkestan og dets Muligheder, hvorved jeg haaber at have vist, at det for baade Landbrugere, Handels- og Industrifolk har stor Interesse, naar der kommer Ro i det store russiske Kaos. Jeg vilde være tilbøjelig til at tro, at Uroen i Rusland vil vække mindre Forstyrrelse her end mange andre Steder, der var under det russiske Fællescepter.

Løvrigt henvises til en Del af den nedenauførte Literatur og de i denne indeholdte Literaturlister. Der er medtaget de væsentligste af mine geografiske Publikationer, som i Hovedsagen har drejet sig om orientalske Lande.

(Fotografierne er taget af Forfatteren).

Through the unknown Pamirs (Vakhan and Garan). Wm. Heinemann. London 1904.

Vocabulary of the dialects in Bokhara. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. Kjøbenhavn 1905.

Meteorological Observations from Pamir. Det nordiske Forlag. Kjøbenhavn 1903.

Gennem Pamir. H. Hagerups Forlag. Kjøbenhavn 1906.

2. Vorträge über meine Reisen in Pamir 1896—97 u. 1898—99. Zeitschr. d. Gesell. f. Erdk. Berlin 1897 u. 1900.

Old and new architecture in Bokhara, Khiva and Turkestan. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. Kjøbenhavn. 1904.

Khiva, Bokhara og Turkestan. Folkeuniversitetsforelæsninger Nr. 91. 1904.

The Emir of Bokhara and his Country. Journeys and Studies in Bokhara, with a Chapter on my Voyage on the Amu-Darja to Khiva. Gyldendalske Boghandel. Nordisk Forlag. Copenhagen. William Heinemann. London 1911.

Den danske Pamir-Ekspedition. Geogr. Tidskr. Bd. 14. S. 51.

Den anden danske Pamir-Ekspedition's Vinterstation 1898—99. Geogr. Tidskr. Bd. 15. S. 14.

Rejse paa Amu Darja til Khiva. Geogr. Tidskr. Bd. 15. S. 121.

Beretning om nogle Arbejder foretagne i Alitschur-Pamir. Geogr. Tidskr. B. 15. S. 177.

Vor Rejse ad den nye russiske Vej fra Kaspiahavets Sydside til Teheran. Geogr. Tidskr. Bd. 16. S. 82.

Rejse i Garan 1898. Geogr. Tidskr. Bd. 16. S. 142.

Sommeren i Centralasien fra Kaspiahavet til Ferghanas Østgrænse. Geogr. Tidskr. Bd. 16. S. 250.

Centralasiens Moskéer, Medresséer og deres Gejstlighed. Geogr. Tidskr. Bd. 17. S. 41.

Muhammedanske Gravminder i Transkasprien, Khiva, Bokhara, Turkestan og Pamir I. Geogr. Tidskr. Bd. 17. S. 110. og II. Bd. 17. S. 146.

Beboelser og Beboelsesforhold i Bokhara, Khiva og Turkestan. Geogr. Tidskr. Bd. 17. S. 207.

Tibet og Spørgsmaalet Lahsa. Geogr. Tidskr. Bd. 17. S. 222.

Pamir. Alaisteppe, den afløbsløse Sø Kara Kul i det øde Ørkenpamir og Ruten over Bjærgene mod Syd til Murghabfloden. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 69.

Oasen Merv. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 241.

Pamir. Rejse igennem Roshan, Darvas og Karategin I. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 112.

Tibet. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 129.

Pamir. Rejse igennem Roshan, Darvas og Karategin II. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 166.

Gennem Transkasiens Stepper og Ørkener. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 260.

Seistan. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 306.

Samfærdsels- og Transportmidler i indre Asien. Geogr. Tidskr. Bd. 19. S. 18.

Tsadsøen. Geogr. Tidskr. Bd. 18. S. 304.

Indtryk fra mine Rejser i Terekdistriktet og Nord-Kaukasus I. Geogr. Tidskr. Bd. 19. S. 94. og II Geogr. Tidskr. Bd. 19. S. 163.

Sovesygen i Afrika. Geogr. Tidskr. Bd. 21. S. 31.

Tripolitanien. Geogr. Tidskr. Bd. 21. S. 191.

Den transkontinentale Ekskursion 1912 igennem De forenede Stater i Nordamerika. I. Geogr. Tidskr. Bd. 22. S. 46. og II. Geogr. Tidskr. Bd. 22. S. 93.

Det kgl. danske geogr. Selskab. Tiden 2. Aarg. Nr. 36. 1911.

Rejse igennem De forenede Stater i Nordamerika: Folkeuniversitetsforelæsninger Nr. 217. 1913.

Indholdsfortegnelse over Geogr. Tidskr. Bd. I—XX.

Tunisiske Landskaber og deres Økonomi undet det franske Herredømme I og II. Geogr. Tidskr. B. 22. S. 234 og 261.

Sand-Ørkenen Store El Erg i Sahara. Geogr. Tidskr. Bd. 23. S. 63.

Muhammedanske Grave og Gravminder i Sahara og Tunisien I og II. Geogr. Tidskr. Bd. 23. S. 205 og 247.

Yellowstone Nationalpark. Udvalget for Folkeoplysningens Fremme. I Kommission hos G. E. C. Gad. Kjøbenhavn 1916.

Sahara (Gennem Algerien, Sahara, Verdens mægtigste Flyvesandørken El Erg og Tunisien). H. Hagerups Forlag. Kjøbenhavn 1914.